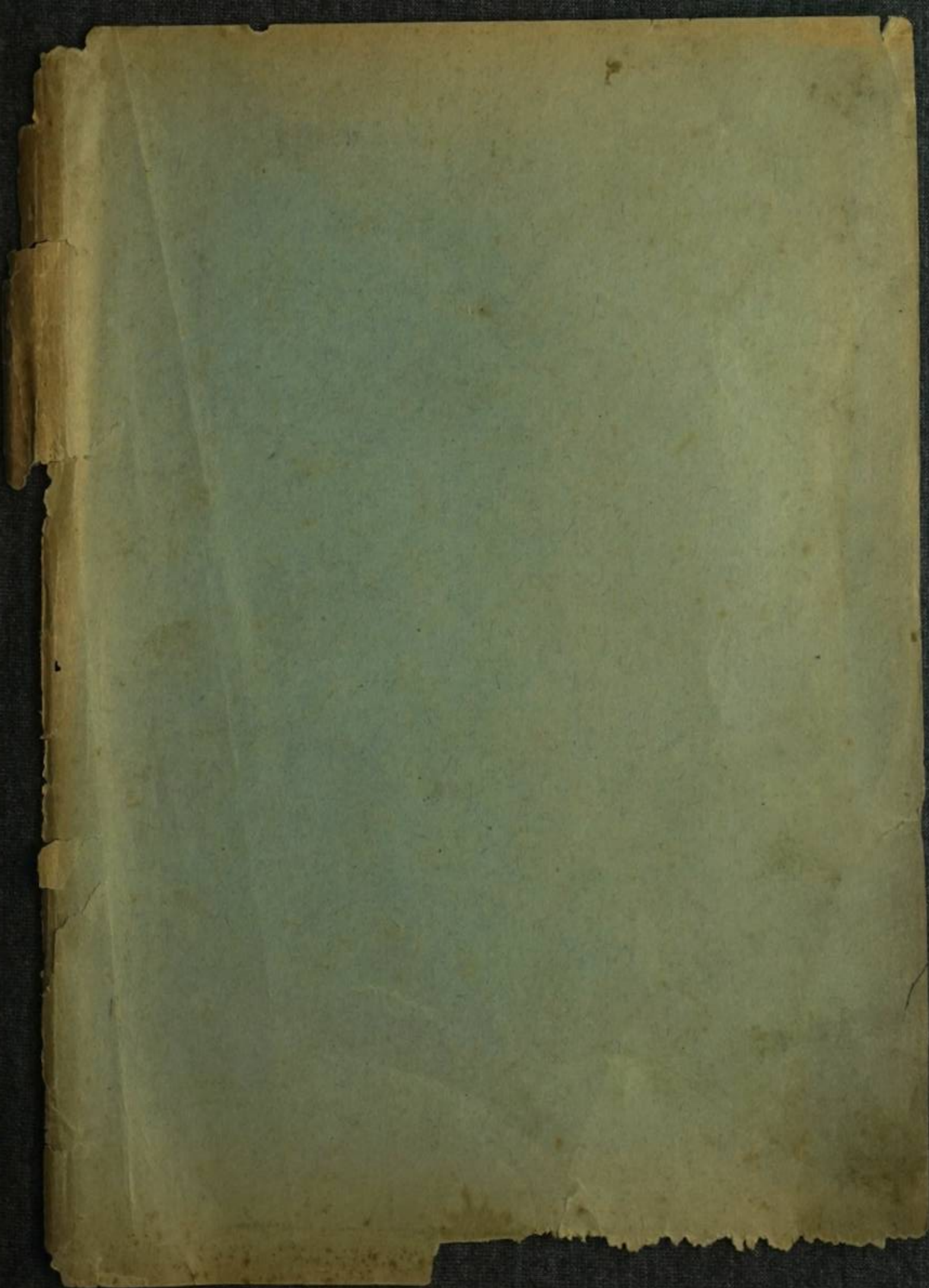
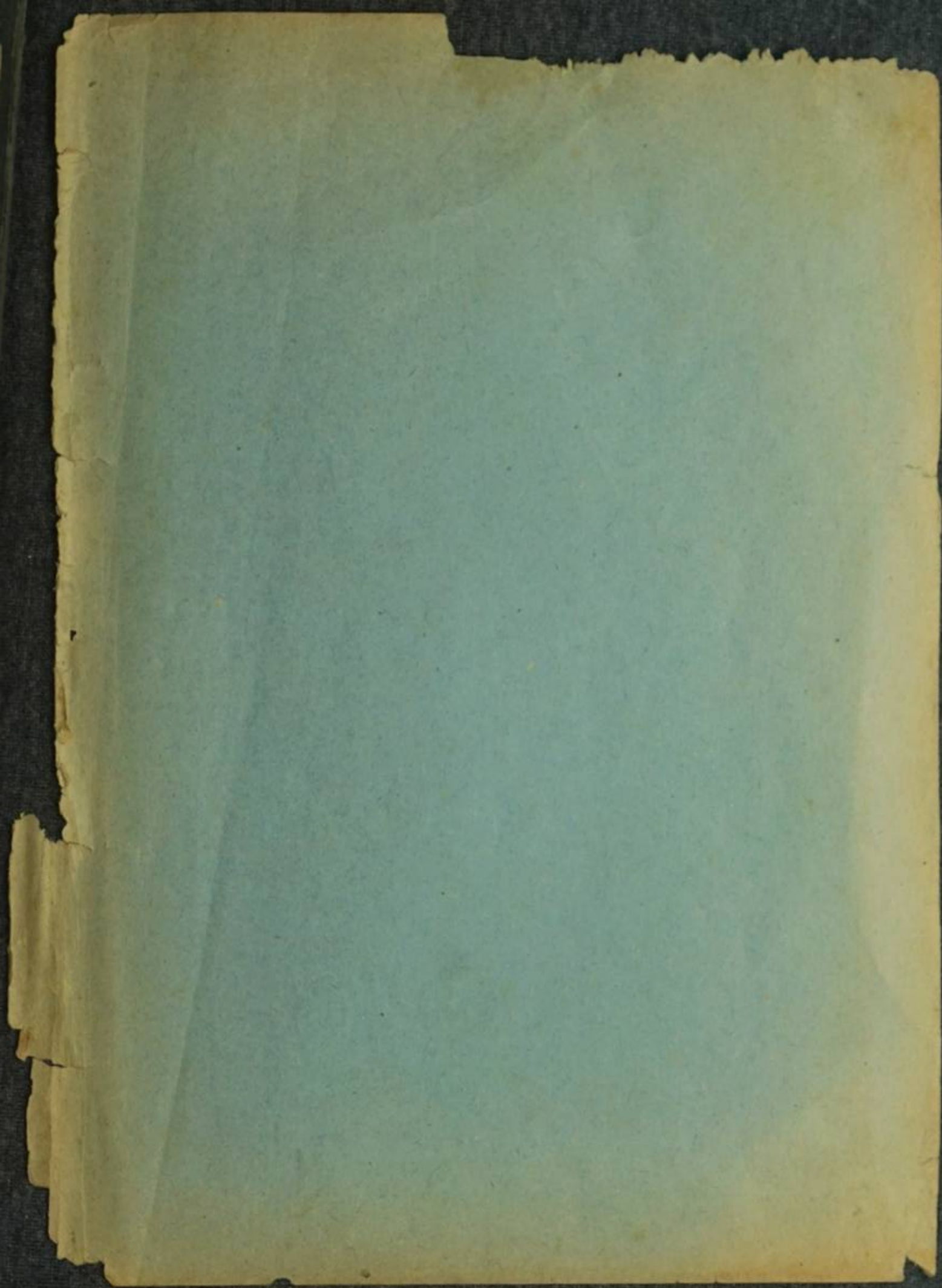

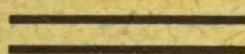

ЗЛОБНІ ВИДУМКИ

Д-ра ІВАНА ФРАНКА.

Написав

Іван Верхратський.

У Львові.

З печатні В. А. Шийковського.

1907.

4

Тут поміщені злобні видумки п. Івана Франка в галицько-руських писаннях відносячі ся до моїх виданій; лиш принагідно згадають ся декотрі завистні витребеньки п. Івана Франка на деяких других писателів, передовсім же єго посмертна критика на бл. п. Івана Гушалевича. Вперве написав я одвітні уваги на статю мені противну р. 1903. (в 15. томі „Записок Наукового Товариства імени Шевченка“); пізнійше на декотрі свіжі видумки п. Івана Франка я наспорив дещо нового, та хоть написав зараз по появленю Франківських фальшів мої замітки, я їх не оголошував печатно, бо занятий кінченєм зоології призначеної до науки університетської (над тою книжкою я працював 4 повні літа) я не мав часу розбивати своєї сили на печатанє полеміки. А і дальше я був надто занятий иншими ділами передовсім же ладженєм і виданєм учебників шкільних, ілюстрованої ботаніки (1905 р.) і такої же зоології (1906 р.) на низші класи шкіл середних; на другий курс 1906. і на рік 1907. я призначив виготовленє і виданє ілюстрованої мінеральогії і ілюстрованої зо-

ольогії на висші кляси шкіл середних. Опісляж с. є аж 1908. року задумав я дати одвіт п. Івану Франку. Та стало ся мені велике нещастє: в половині 1906. року захворював я нагло і вельми небезпечно; вправді думав я, що знявшись як-так на ноги я зможу виладити хоть мінеральогію і зоольогію на висші кляси, та скоро пізнав я, що моя слабість того рода, що не зможу виконати такої важкої роботи. Се моє постановленє конечностию спонукане може утішити руду зависть декотрих людців, та таки мені самому не принесе оно жадної материяльної шкоди; виданє згаданих учебників мусїло-б одбутися власними грїшми і стояло-б яких 5.000 корон котрі би лише з трудом дало ся стягнути через розпродаж книжок по довших літах; за мою працю, вельми важку працю, не получив би я нічого. Але для нашої справи єсть се шкода велика. Та годї багато говорити! Стало ся!

Колиж я не можу вже тепер зайняти ся ладженєм нових книжок шкільних, то приняв ся я о рік скорше, нїж первісно задумав, за печатне опроверженє зловних видумок п. Івана Франка, котрий, як видко, зовсїм легковажить собі нашу руску публику і пише, що єму подобає ся, при звичаєний вже до того, що єму нїхто не буде противити, а єго фальши приймуть ся мов сущая правда.

В 15. томі „Записок Наукового Товариства ім. Шевченка“ II. 1903. в ділі *Miscellanea* знаходить ся стаття під наголовком: „З історії української молодіжи в Галичині 1871—1884“, де на стор. 17. „безіменний“ автор діткнув мою особу і представив річ невірно. Тото місце звучить: „посипались на »Друга« величезні кулі з редакції »Слова« і »Сїона« — от востока і запада, навіть в кузьні тогдішного найбільшого поета п. В., котрий видав навіть і розіслав по сьвященниках окрему брошуру анатемізуючу »Друга« і єго редакторів“. Тут помістив п. Іван Франко, подаючи сю статю, „безіменного“*) автора, не змінюючи в ній нічого, крім „правописи“ з своєї сторони „цікаву“ примітку: „Автор має очевидно на думці брошуру „Отвѣтъ Пану О. Партицкому etc.“ і виписавши вповні наголовок моєї брошури подав виразно моє ім'я і назвище, чим утішив очевидно своє чуле серденько і оказав мені знову своє „широруське“ спасибіг а zarazом показав, що він як всюди в

*) Сей „безіменний“ автор був тогді під час видаваня „Друга“ правником, а тепер єсть урядником. Яко правник належав до редакції „Друга“, де писав крім де чого иншого оповіданя мозольно позліплювані по часті з декотрих других письменників, іменно з Гоголя. Писаня „безіменного“ автора зовсім без таланту, жадної не мають стійности. I. B.

своїх »критиках«, психічних аналізах і бібліографічних поданнях єсть поверхний і недокладний. Не „Отвѣтъ“, тільки в о ригіналі було „Одвѣтъ“, річ в фейлетоні звичайної газети (без великої ваги, в науковій статі, за яку певно кладе п. Іван Франко своє писанєчко, важна а єї не шанованє оказує лише недбалість і неточність. Згідне вираженє в кузьні тодішнього найбільшого поета“ (розуміє ся тут п. Іван Франко невинуватий, бо він статю „безіменного“ автора помістив „без змін“) і виразне виписанє моєго імени і назвища в приписці, все указує на невідрадливі відношеня в лоні товариства, що зве ся „науковим“, рівно як і зовсім ненауковий, чисто Франківський, пристрастний тон в орґані, що має бути науковим, нападанє личне дійсного члена того товариства се все відслонює ширшому колові мерзку незгоду, яка панує в тім товаристві і дає нагоду людям подальше стоячим до заміток в роді: „щось вонить в нашій Коломиї“ та шкодить вельми і самій народовецкій партії.

Шкодливим єсть також спосіб писаня п. Івана Франка, що хоче всюди уважати ся за довершеного знавця язика малоруского, кузньня (з прихиленєм до польского: kuźnia). П. Іван Франко нехай собі затамить, що в рускім повинно ся так писати, як наш люд говорить: кузня, лазня (парня), возний (а не: возьний), морозний, пізний, красний, ясний і

пр. Річ то дуже мала, маленька, але дійсно аж гидко стає, коли і „архілітератам“ приходить ся пригадувати елементарщини.**)

»Без'іменний« автор пише: „Кузьня найбільшого тодішнього руского псета“. До писання поезій, іменно в засягу мною обраним дуже штучно утворених виразів, кузнї не було і потреба: бесїда моїх творів — се можу сказати з доброю совістю—єсть чисто народна, а коли утворив яке слово нове, то єсть оно правильно утворене а основує ся на людовій річи. То доперва пізнїйше повставали кузнї, в котрих незнанє язика клепало на швидку таке добро як: ріжноманїтний, одноманїтний, підпорядкувати, змрік, сти-сло науковий, Чехи можуть бути горді на свого поета, богатьох і пр. пр Твердженє „без'іменного“ автора, що я розіслав священикам мою брошуру, єсть зовсім ложне (або як гуртковці пишуть: це брехня!). Я не післав нї одному священику моєї брошури. Впрочім була она печатана тільки

**) П. Іван Франко пише єще „молодіжи, виткнули би ми і те, та годї змовчати, що молодїж. genit. молодїжи пишуть тепер майже всі літерати народні, хоть люд в многих околицях такой говорить молодїж, молодежи або молодь, молоди Коли говоримо мід, меду, а не мід мїду, то по щож заводити тоє іканє непотрібно. В декотрих околицях буває іканє неправильно і у люду. I. B.

в 1.000 примірниках, а тоту брошуру продавали книгарня Ставропигийска ві Львові і кн. Білоуса в Коломиї. В статі „Безіменного“ написано так хитро, що видає ся, наче б я був противником всякого поступу і противником молодежи тодішньої, університетської „дуже поступної“. О скілько се правда, викажемо пізнійше. Не вірно також сказано, що крім »Слова« і »Сіона« я також виступив против „Друга“. Не також, але я перший виступив против „Друга“ в моїй брошурі. Впрочім я лише критикував літературну вартість „Друга“, переважно єго ничевість язикову. Хоть моя критика була й остра, таки впадає в очи, що п. Івана Франка я ошадив і не чіпнув єго ані разу. Вправді язик п. Івана Франка оказував також фальши, та дав я єму спокій для певних причин. Межи всіми писателями „Друга“ був лиш один Іван Франко, котрий показував талант писательський. Він доперва зачинав писати; тож не хотів я єго строгою критикою знеохочувати.

Саме в час, коли то я печатав свої стихи власним накладом, без всякого вигляду на зиск, в часі дуже слабого у нас руху літературного, приїхав був до Львова пок. професор М. Драгоманів. Професор кієвського університету, чоловік ширшої науки, при тім чоловік дуже вимовний, у нас він всюди зробив як найлучше враженє. Драгома-

нів звернув більшу увагу на мене, мабуть задля живішого, як на той час, мого заняття малорускою літературою, посітив мене кілька раз в мешканю і говорив зовсім свободно. Він схлібляв мені, однакж я чув таки добре, що в богато річах ми розходимо ся. Драгоманів бачучи мої поезії заохочував мене піднести в поезиях „нові ідеї“. Хоть зпочину він виразив ся загально, так я менше-більше з'орієнтував ся, чого він бажав. Я не давав рішучого одвіта, але примітив, що уважаю поезию не моїм фахом, а хоть пишу тепер стихи, то лишень радше для розвивання самого язика у нас занедбаного. Остатний раз, коли був у мене пок. професор Драгоманів, я власне мав вже напечатаних кілька пів аркушів моїх „Баєк“. Переглянув їх Драгоманів а байку »Білко і лихий пан« прочитав два рази; єму она сподобалась; по єго думці она звязнійше написана, ніж Рябко Гулака - Артемовского. Одного слова не розумів, іменно:

Білка взяли за кудри

Та знов єго на удри —

на удри я єму мусів толкувати. З етимологічної правописи навіть такої, якої я ужив в моїх виданнях (вовкѣ, жовтий, мовивѣ), покійник не дуже був вдоволений. Казав, що знаміряє нову ввести правопись, і на картці (десѣ ще і доси маю єї межі шпаргалем) переписав мою байку: Лисиця і Львиця.

Лисиця регіт підняла!

Одноє львиця львятко має etc.

Драгоманів говорив зо мною, як впрочім і зо всіми нашими людьми цілком свободно. Нині очевидно він наміряв мені сказати більше. Ото-ж почав від того, що нам передовсім випадає повалити всякі авторитети, котрі у нас лише спиняють діло. Я займаючи ся тільки язиком, а не політикою, одвітив, що в зачерку мною обранім і роблю те, іменно уважаю язиче, яким переважно у нас писали, яко зо-всім безцінне, а навіть шкодливе в загалі для розвитку русчини у нас, тому то виступаю против язичя, хоть, скільки можна, не тикаю личностей. На те Драгоманів: те все ще за мало, слідує вам передусім повалити авторитет священників, бо они на Руси головно запорою здорового поступу. Сему я рішучо спротивився. Не знаю близше — говорив я — вашого священства на Україні, але у нас в Галичині переважно священники чесні і патріотичні. Против наших священників виступати рускому патріоту, по моїм розсуді, була би річ пуста і шкодлива. Подумайте: цілий рух руский в Галичині викликали священники, піддержали а і тепер головно піддержують священники. А і межи нечисленною рускою інтелігенцією світскою головні діятелі то синове руских священників. Навіть і новий народний напрям розчав ся в Галичині священниками: Маркіян Шашкевич, Яков Головацкий і Іван Вагилевич були рускими священниками.

Переважну часть твердяків між нашим священьством не належить оціняти дуже строго. Де їм було навчити ся малоруского языка; ревнійші з них рвали ся писати, писали так, як їм видавало ся найлучше, кождий співав, що так скажу, на самоїлку, а церковний язык, котрого учили ся в сіменищи, побивав річ народну, якої систематично вперед у нас не вчив ніхто. Отож і твердякам переважно не приписую абсолютно злої волї. Многі з них дійсно думають, що «язиче», яким пише „Слово“, то самий чистий язык, котрим говорять і в Москві і Петербурзі. Виступаючи против священикам рівночасно треба би підкопати віру і наш обряд. Тим часом грецько-католицький обряд тут в Галичині є одною із головних твердинь рускости. Ото-ж мали-б те все розрушати, що власне держить нашу так тяжко занепавшу народність. Я не буду класти огню під рідну стріху. Ширенє атеїзму людом уважаю шкодливим для всеї суспільности.— Драгоманова моя заява видимо діткнула немило; він звернув бесїду на річи літературні. Перед кількома роками я перетолкував Оuid-и „Вітку бозу“. Драгоманів знав тоту „Вітку бозу“, я-ж єму її післав. Він чудовав ся, що я міг перевести таку річ без жадної вартости. (Тут покійник помилявся: оповіданє того зображене психольогічно вірно, а хоть не служить «новим ідеям», однакож має велику

стійність артистичну, тож переложено „Вітку бозу“ з англійського майже на всі язики європейські). Я-б вам — казав покійник — поручив до перекладу інші твори, в котрих плекають ся нові ідеї, передовсім же повісти Золі. На те порскнув я трохи нетерпливо: Золі? мав би я переводити, то вже би волів щось класичного. (Повісти „Золі“ мають свою вагу; тільки вони пригідні для інтелігенції, а ніяк не годять ся для нашого люду а іменно для першого ознайомлення єго з літературою; для люду потрібні повістки омавляючі домашні відношення або по крайній мірі подібні до них случаї). Межи покійником Драгомановом а мною в поглядах на піддвигненє малоруского народа були значні різниці: я уважав піддвигнути наш нарід тихою, муравельною працею, економічним розвиванєм люду, ширенєм між ним почутованя національного і розвитком рідного язика, так що-б він був гідним середником образования. Питаній релігійних і обрядових я зовсім не тикав, лишаючи се самим священикам яко душстаровникам люду.

Хотячи працювати для народа я обрав собі скромну а вимагаючу великої праці пайку: досліджуваня і розвиваня рідного язика. Політикою я не займав ся. Хоть і дуже ціню язык народний, так з самого почину я був противником неприличного ввводженя в літера-

туру горівки і всякої простоти як приміром в звисній з театру, чудній співанці:

Ей не сумуй мій Данилку,
 Біс біду перебуде,
 Одно згине, десять буде —
 Нам того не знати,
 А грати, співати
 І пити горівку!

І в літературі і в звичайнім життю був я тому противний. Люд*) уважаю коренем на-
 рода, а корінь належить охороняти і плекати;
 з того однакож не слідує, щоби лишень ко-
 рінь мав значенє, а пенє, гилє, листє і цьвіти
 з котрих саме повстає овоч, були нї по чому.
 Се-б був такий фальшивий погляд, якби при-
 міром хто думав, що всі дерева належить ви-
 копати і застромити в землю гилєм, а коре-
 нем звернути горі понад землю. Вже сама

*) Хоть як дуже цїнимо наш люд — і
 менно єго язик — таки прийде ся нам ска-
 зати по правді, що не одно з єго поглядів
 треба поправити. І так приміром люд має о
υόδος такий же погляд як старинні Греки. Я-
 ко поступники мусимо той погляд уважати
 надто загальним і несправедливим. Хоть знов
 не дасть ся заперечити — тут сидить в мені
 консерватист — що понайбільше оно так бу-
 ває, як люд говорить. — Рудого уважає наш
 люд завсїгди яко непевного, а навіть нечесно-
 го. Се також фальшиве; можу сам сказати,
 що мав професора рудого дуже благородного;

природа указує нам тут певну аналогію. Тож навіть такий учений, такий здібний і вимсвний чоловік, як Драгоманів, не міг мене переконати, що наш люд буде щасливіший від того, коли перестане ходити до церкви, коли видрулимо єму з рук молитовники, а місто них встроимо єму переклади повістей Золі (котрих впрочім він би не розумів) і коли б те, що жертвує на Боже, він би пропив в корчмі. Се останнє навіть із зглядів чисто материяльних дуже було би шкідливе. Все-ж таки, коли селянин дасть на „Боже“, то ті гроши дістають ся в рускі руки, а священик, яко чоловік інтелігентний зуміє їх одвітно ужити, чи то на образованє своїх дітей в користь отчині, чи на піддержанє рускої літератури, тимчасом гроши пропиті в корчмі зба-

вже яко мій професор він відзначав ся мимо своїх молодих літ великою ерудицією; тепер належить він до одних із первих світичей в своїм предметі в Європі. Правда, той професор мимо рудого волося дуже пристойний мужчина а око єго повне, інтелігентне, ясне говорить про єго душу і бистроту ума. — Правда — от з мене знов консерватист! — найчастійше лучає ся, що люде руді відповідають тому, що о них говорить наш кмітливий люд... Іменно коли рудько має очи каправі, мов кріличі, то найчастійше одвічає тим очам і душа: *mens foeda in corpore foedo*. І ще багато інших случаїв. І. В.

вляють мужика сил і здоровля а збогачують
єдино лиш корчмаря.

Я відвідував також і покійного Драгоманова в готелю (в котрім то саме було, вже тепер не нагадаю, мабуть у Жоржа). Остатний раз, коли прийшов я до Драгоманова, був у него увеличений „поет“ народовців Федькович. Драгоманів для прийняття гостя поставив тарілку з тістами і цукровинем перед ним; та Федькович відсунув тарілку щось незрозуміло пробовкуючи, відтак витягнув з штанів (Федькович все убирався по гуцульски) капшук, скрутив собі „дзїгарку“ і яв з найбільшою флегмою курити. Те поведєнє Федьковича видалося менї незвичайно чудним, та аж тепер оно менї зрозуміле: по гуцульски приймаєся гостя горівкою, а не цукровинем, чого у Гуцулів зовсім не суває; хто знає, може Федькович єще бажав, щоби не лише припивати, але по гуцульски цілювати ся по руках.

Менї видав ся Федькович мимо те, що був то чоловік собою оказний, дуже несимпатичний. Говорив спровола цїдячи кожде слово крізь зуби і поморгуючи при тім від часу до часу коротко стриженням усом. Я взагалї оціняв Федьковича инакше, нїж переважна часть народовців. Я високо ставлю кілька єго поезий написаних справди з поетичним жаром (в збірнику вид. Богданом Дїдицким) і живі

образки люду в єго оповіданнях — та на тім кінець. Всі єго переспіви з Шевченка в роді: »Кохайте ся чорноброві да не з умерлими« єго „пюрця“, єго »драми« в оригіналі і в перерібці мені зовсім не по нутру.

Федькович говорив вельми важно про мітольоґію Славян, яку задумав написати. Тою своєю »ученою« бесідою він мене не збудовав ні трохи а і Драгоманів при єго словах неспокійно вертів ся. Жалую, що не записав собі зараз опісля дещо з тої розмови. А на вманя писати мені ніяк не хоче ся. Може бути, я не одно би — по тільки роках — тепер представив невірнo, тож лучше попере-стати на самій згадці.*)

*) Коли Федькович запрошений »Просвітою« прибув до Львова, народовці вельми тішили ся, що він став урядником того народно-го товариства. Для повитання купили єму ліру. В виданю Б. Дідицкого своїх поезий він сам писав, що з великим залюбованєм грав на лірі. Тож народовці задумали єго просити, щоби заграє на лірі на концертї в народнім домі. Я тому був противний: не знаєм, як там він грає, лїпше наперед переконати ся. Уладїм в касинї вечер довірочний, мужчинський, може бути відчит і грайба на ріжних інструментах а також і на лірі. Як покаже ся, що грає добре на лірі, попросимо єго і на концерт. На те і згоджено ся. Пішли Федьковича просити на вечер. Федькович прийняв запрошенє. В означений день Федькович не прий-

З Драгомановом раз єще коротко стрінувся, коли він від'їздив і раз тільки написав лист до него до Відня посилаючи єму мною видані «Байки» під адресом мені ним лишеним; однак понеже адреса не була певна, так навіть і не знаю, чи той лист дійшов адресата. На тім і скінчило ся моє знаомство з пок. професором Драгомановом.

Коли пок. Драгоманів не міг позискати мене, тогді ще молодого, бо 30-літнього чоловіка для своєї ідеї, рівно як і декотрих других старших Русинів-народовців, так далеко легше того удало ся єму з частию рускої молодєжи університетської. Єго пламенне слово прийнято тут без довшої розваги. Драгоманів опісля виїхав в Швайцарию, а відтак в Бол-

шов о годині 7. вечером, коли то мав зачати ся вечер; чекано на него до $\frac{3}{4}$ на 8, потім зачали самі грати, відбув ся також відчит („Воздух атмосферний“ — відчит мав я), а доперва по відчиті по 9. надійшов Федькович — з лірою! Всі зацікавили ся дуже. Просять єго по одвітній перегодці заграти на лірі. Аж ту Федькович — хоть і прийшов з лірою — відмовляє. Просять єго, просять, аж вкінци з тяжкою бідою дав ся умолити. І сів з лірою. Став співати піснь ним самим зложену про св. Отця Николая, при чім на лірі грав так, що крутив корбою... О співаню і граню якімсь артистичнім і не говорити. Гості вислухали єго співаня і граня, поплескали і подякували. На тов Федькович: „дякую панцтво, що слу-

гарію. Пишучи спомин з Галичини присьвятив і мені згадку, розумієсь в своїм освітленю, подаючи мене яко неуступного консерватиста і не одно розказане мною в горі привів на доказ моїх ніби то вспятних думок. Я справди і не причував, що кожде моє приватно виречене слово буде розважане і печатно подане до публичної відомости. Правда, що Драгоманів в своїх споминах о стілько був делікатний, що не подав мого імени і назвища; далеко дальше пішов єго послідователь п. Іван Франко, бо нападаючи на мене, давного свого професора, він розкривав псевдоніми або непідписа-ні мною статі, словом поводив ся так «культурно», як ніхто в культурнім світі. Свою згадку про мене закінчив Драгоманів словами

хал'и". Зовсім не вміти грати на лірі, писати, що ся грає з залюбованєм і виступити перед гістьми з гранєм — се справди чудно, вельми чудно, як і багато інших диварних річей того дивогляда... Розуміє ся, вже більше Федьковича не прошено на виступ ні на вечер, ні на концерт. Федькович убирав ся, як згадано, зовсім по гуцульски і споминав з великим запалом про „волю". Так горячого «волелюба» вибрали були Гуцули в Сторожинци на війта. Федькович яко війт так страшно кривдив Гуцулів (розказують, що мав їх навіть страшенно бити, хоть того не дозволює право), що перебравши ся зачали ся на него в ночи, коли вертав з коршми, і так єго збили, що відлежав добрий тиждень. Так то показує ся,

«чоловік здібний, але закопав свій талант». Лишаючи здібність в стороні, я маю про своє діланє зовсім инше понятє. Я працював в обранім раз напрямі безпроривно і невтомно не поострюваний і не піддержаний ніким, навіть і тою партією, для котрої я з власної волі працював. Про успіх моєї праці я суду видавати не буду; коли она зла, так най пропаде, шкоди в тім не буде ніякої; коли-же добра, так як не тепер, то пізнійше, коли втихомирять ся пристрасти нинішних затійників, видасть одвітний плод для народа. То лише можу сказати, що я трудив ся совістно і з залюбованєм для рідного язика а для себе з того труду не мав користи ніякої.

що то легше про «волю» говорити і ходити в гуцульській ноші, ніж справди для люду зробити що доброго.

(В «Літературно-Науковім Вістнику» 1901 р. книж. 12. ст. 175—177. находим: „Федькович, концертант і прелегент“. Статю сю написав п. Іван Франко, опираючись на тім, що чув від мене про Федьковича виступ на довірочнім вечері. Той виступ так відбув ся, як я тут прописав; п. Іван Франко дещо додав з фантазії, тому я згадав тут про виступ Федьковича і дещо справив. Дам на той вечер зовсім не прошено, одвітно рішеню народовців; був то виключно мужчинський вечер.

Що до другої точки „Федькович jako прелегент“, то се п. Іван Франко ви-

Коли гасла Драгоманові, а між ними нищення всяких авторитетів, прийняли ся mezi рускою університетскою молодезію, а іменно mezi рухливішими робітниками газети літ. «Друг», тогдішні 18—20 літні молодяки постановили обвалити всі авторитети галицько-руські. Кого-ж побачили на переді? Ото-ж ті молоденькі „гетьманики-народовці“ узріли в першій ряду мене. По їхній думці найпершим і найважнішим ділом було напасти на мене. Тож в «Друзі» почали мене нападати, що-б 30-літнього «старця» винести на „Тайгет“. Со-віство оброблені твори народовця писані в народнім язичі починають обругувати. Правда,

думав. Я вправді коротко згадав, що Федькович дуже неприлично виразив ся про Богдана Дідицького і про „Слово“, але ані слова не сказав про якусь прелекцію Федьковича. Ніхто з нас не чув Федьковича прелегуючого. Було лишень так, що Федькович написав до виділу „Бесіди“ лист довгий про наші відношення літературні, де дуже мало було гадок а дуже багато лайки на партію тверду. Богдана Дідицького, якого він підчас першого видавання своїх поезій так високо почитав, тепер назвав дуже по простачому, а також тим менєм звеличав і „Слово“. Всі народовці, учувши такі красні слова голошені «поетом», так як і голова бесіди Лавровський, були обурені, тим більше, що в самім листі, крім пустого говіркання не було нічого).

I. B.

що всі ті «критики», з виємом одного Івана Франка, самі ледви потрапили зліпити яку руску статю, а стихів таки і не вшкварили. До наруги і безчещеня однакож таки ще у них взяла ся охота. В тих то «критиках» не мож було дошатрити якої небудь критики; обругавши і обсмівавши загальниками ціле виданє, они на показ виписали одну коротку поезию і звичайну з російского якого автора кілька стихів для показаня, що ніби то писанє ними критикуваного автора нічого не варте. Хоть і як штубаче тоє критикованє, таки по части оно причинило ся до спаплюженя тих писаній, котрих і так межі публікою не було багато. Рідко хто основнійше слїдив, переважно навіть і не читано тих поезий, вистарчило, що їх там десь скритиковано а властиво обругано. Коли на примір байки Глібова розхвалювано, мимо що більша часть тих баєк навіть не годить ся, щоб була печатана, байки мої стріли взагалї саме у народовцїв дуже неприхильний приєм. Подібно і другі мої стихи. Про мої толкованя я тут говорити не буду. Смішно би було, если-б я що до языка хотїв у «Друга» учити ся. Оригінальних поетичних творів дам тут вибір; тоті виданя суть досить рідкі; тож для вигоди всеч. Читателїв подамо тут частину тих поезий писаних року 1876, котрі писарчуки „Друга“ обруговали. Всч. Читателї зволють осудити, чи ті поезії, писані

тому літ 30, такі злі і чи гідною було річею
проти́в їх автора виступати.

Байки.

Лисиця і Львиця.

Лисиця регіт підняла:
Одноє львиця львятко має—
На тоє львиця одвічає:
Одноє вправді, але льва!

Старий рак і молодий.

До молодого рак старий так прорікає:
Чому то раченя назад все помикає?
Мете мов помелом; не гарно молодець!
Ти синку наперед йди сміло на-впростець!
На те рачок: коб ви ласкаво показали,
За вами ми слідком усі би простували...

Осел в городі.

Хороший був цвітник; як слід го доглядали
Городярі і все ворота забирали,
Щоби не внадивсь гість непроханий в город.
Не ма що і казать: все лучше стерегти,
Аніж недбаючи до шкоди довести.
Потім, як шкода є, клени і на весь рот—
Тим лиху не поможе,
А лихо все не гоже.
Аж ось, як раз квітки заморскії садили,
Забули і на встяж[■]ворота одчинили,

Як би на те осел биля ворот шатавсь,
 Тай гульк! собі в город прямісенько побравсь,
 І ріжнії квітки цїкаво обзирає,
 Відтак толочить цвіт, по грядочках брикає.
 Забачили ж єго, тай далїй за ослóm —
 Парнули по хребті, осла прогнали вон,
 Й таки сейчас за ним ворота і замкнули
 (Тепер вже не забули!).

Осел біжить, реве і гірко нарікає:
 Нївєчили-ж мене, за що, те Біг лиш знає,
 Та ще так пильно, бач, город той стережуть!
 Як би не знать яке було прочудо тут.
 Ви-б думали росте лопух тут й бодяки,
 А то мовби на сміх цвітуть самі квітки!...

Воробець а соловій.

Товстенський воробець по дворищі шарив,
 Клєвав пухке зерно́, що в смітнику обрив.
 В городі на рясній калині соловій
 Любовно проквіляв; звук пісни привітний
 Сріблóm в, воздухи лєсь,
 Чарує молодця, захвачує дівчину,
 В сїдого старика викочує слєзину—
 А воробець смієсь:
 І хочесь соловію ті пісеньки співати,
 Не лучше то в смітю зеренця пошукати...

Клин і дрїва.

Клин гірко нарікав, що в голову го били.
 „О навісний“—дрїва до клина говорили—

„Хотів би, що-би, тебе инакше шанувати,
Така честь все тому, хто служить роздваяти!“

Щупачок.

Молодий щупачок
Зашибнувся в ятрачок,
І сюди і туди
Він мотавсь і шатавсь,
Щоб уйти із біди,
І зубами все гриз,
Аж і сітку прогриз
Тай у воду шість! вплав.
І рече: „хтоб пізнав,
Що в топилищи сїть.
Яж тепер в свободі
Стерегти мусь біди —
І хоть медом мастїть,
Впять здуритись не дам.
А щоб дуля врагам!...
Бач! там гарний кусок —
Се смачний хробачок!“
Хап! пролиг той кусець,
Аж ту удки зубець
За хавки го держить:
Не навчила тя сїть!

Крушина о дубі.

У лісі раз гукає так крушина:
„Хотїла-б знати я, яка причина,

Кудрявий перстенець,
Давай улестливо
До груди жать лёнець.

І раменами все
Лен кріпше обійма,
Мабуть то перстенець
Так дуже лён коха.

Та бачте в перстенця
Сердечних обіймах,
Хороший лён марнів,
А наконець учох.

Буває, довжників,
Мовби оттой лёнець,
Лихварь так обійма —
Словнісько перстенець!...

Перепілка і єї діти.

По при зеленому гаи
В рісненькому житци
Перенеличка залягла,
Там діточок чи-мало вивела,
Лучилось раз, стара у гай злетіла
А діточок самих лишила.
А діти, от як діти,
Давай деретись, термолити
То пискотіти,
То знов співать: „хавав“ і „підпіліть“.
Одно в тім крикне: „цить!
Ой хтось іде!
Страшний,

Жасний!“

Не чути вже

Між перепілками ні гомону ні сміху;

Оттой „жасний“ усім завдав поміху.

Господарь з сином бач, пришли на поле.

А газда каже: „вже зерно і золотить

[поволи,

Уже нам треба погадати,

Якби те жито жати!

От завтра сину йди до всіх знайомих

[і сусід

На жатву їх просить!“

Відтак обоє дальше ся побрали,

Перепелятки же з слезами розказали

Вернувшій матери: »о, мамо,

Як нас лишила ти тут са́мих,

Жасний господарь з сином умовлялись,

Що будуть завтра всіх знайомих і сусід

[прохали,

Щоб вижати житце,

Гіркоє-ж буде нам житє!«

Старая їм на те: „о не журіть ся діти,

Спокійно тут ще можем ся лишити.

Хто на знайомих уповає, на сусід,

У того діло не горить!«

На другий день упять в гай перепель

[злетіла.

Господарь з сином впать пришли на поле.

»От жито вже ме синатись поволи!

Знакомі і сусіди не поспіли,

Хоть гарно їх просили —
 Та треба попросити свояків,
 Що-б через кілька днів
 Пришли нам помагати
 Отсее жито золотее жати!«
 У вечер знов перепелят вернула мати —
 А діти їй давай казати:
 Був впять господарь й син і говорили,
 Що як знакомі і сусіди не поспіли —
 Так вдарять ся до свояків,
 Й за кілька днів
 Усе житце зіжнуть.
 О горе! нам вже не трівати тут!
 А перепеля їм в одвіт: „о діти,
 Ще можемо безпечно тут сидіти:
 Хто на родину покладає,
 Оттой не дуже поскоряє!“
 Аж через кілька днів господарь
 [з сином йде
 Через поле й каже: „ге-ге!
 Дарма знайомих і сусід й рідню
 [просили,
 Они бач не поспіли!
 А ту зерно уже само падє!
 О гаятись нема коли мій сину,
 І завтра лиш як зазорить нам днина,
 З серпами тут прийдемо жито жати!“
 Опять старая перепель з гаю вернула.
 А діти і давай казати:
 „Був газда з сином тут, від них ми чули:

Самі коло жатви вже хочуть

[заводитись

Як що не мож ні на кого спуститись“.

А перепеля їм: „Тепер любезні діти;

Тепер пора із відселя летіти.

Бо хто на поміч, на чужу ся не надіє,

За діло сам бересь, у того діло спіє“.

Фур! фур! перепелятка з матірю

[летіли

І пристановище нове винапили —

І завтра вечером на житнису узріли,

Як вітер тумани котив по над стерні.

В житю сю правду знай,

Ні на кого ти не считай,

До праці сам рук прикладай,

Тогді і „Бсже помагай!“

Стрижок*).

П а н Л я с к у н.

Богато пан Ляскун книжок перевертає,

Та каже, що ладу у них зовсім немає...

Коб де-що приміром і він скомпонував,

*) Я видав р. 1876. майже рівночасно з байками збірник поем сатиричних (перший у нас) під наголовком »Стрижок«, в котрім лично, поіменно не напав жадного із народців. Та дразливість народців була тогді велика; не раз одною моєю сатирою, картаючою впрочім загально уємні типи між народцями, чуло ся обидженими десять наро-

Я з mnogим годжу ся, но годжусь не зо
[всім!]

Я в него раз спитав, з чим він ся не
[погодить,

Що в ділі іменно під лад му не підходить.

„Ей“ — каже — „за дрібний в тій книжці,
[бачте, друк,

Як став її читать, терпів багато мук!...

Пан Тупець, учений.

Добряга пан Тупець, що в книжці прочитає,
В кубок перейме все, а сам не придумає
Тобі ні крихточки; коли-ж з висока втне,
Упріє і умець, як слід нім розбере,
Нім точно дослідить навали буйних фраз,
Котру наш книжник жме, в учености доказ.
І славить ся Тупець глибоко, мов, учений —
Мені же видаєсь, що блеск єго мерзений,
Лакея те-ж стрічать в сіяючій либерії,
Та блеск ей не вкрива́ усей єго мізерії.

Недуга найчастійша.

В людей із всіх недуг, бач, частійше ту
[стрічати:
Не вміють говорити, не вміють і мовчати.

Рецензенти.

Сиділи при вині добряги,
Самі меткі були мудряги
І мізковали про Парнас,

Як се буває часто в нас.
 Один із них огнем аж дише
 Бо й він на диво часом »пише« —
 Тепер поезії новійші,
 Що видав друг єго добрійший
 Перед зібраними читає,
 Усі пильненько уважають.
 Вино поволеньки коштують,
 Про діло між собов толкують.
 Один слухач: хто се писав,
 Той добре серце людске взнав,
 І мусить бути се душа
 І благородна і жарка!
 Другій на сє: куди той гне,
 Стишок оттак собі уйде!
 Говорить третій: форма красна,
 Та річ ми видить ся неясна.
 Четвертий каже: річ ми ясна,
 За тоє форма, ах, ужасна!
 Говорить пятий: отто мова,
 Тож то сама пуста полова,
 Такая форма, як і річ,
 Отсі стихи пригодні в піч!
 Говорить шостий: він розписав
 Сю річ за довго, неподібно,
 І ту саму основу гідну
 Коротше красше би віддав.
 Говорить семий: він стягнув
 Сю річ за надто: почеркнув
 Пером відай лиш шасть та шасть

Тай у печатню: Боже щасть!
 Коли-б ся довше потрудив,
 Тогді-б на славу заслужив.
 Говóрить осмий: я-б бажав,
 Що-б прозою він те списав.
 Девятий каже: се-ж стихи,
 Їх не читаю й за гріхи!

Лінива Настка.

Ах, Настко, встань, на гвалт бє дзвін —
 Горить в сусіди нашої дім!
 — Бог з Вами, Єймость, не кричить
 Що у сусіди дім горить —
 Йой, мати-земле, Божий світ,
 Се Єймость в ухах ми звенить!

Декотрим людцям.

Поваги? — Ви не хочете їх знати —
 І темні ви не хочете світил,
 Повагами себе ви раді-б звати,
 Ви справні на слова, трудні до діл!
 І серце в вас преповнеє жадоби,
 Хоть ильщею в загальній темноті
 Блестіть; що вам народа стон —
 |жалоби?

Любов чужа у вашой мерзоти.
 Тож кличте, кличте вередну громаду
 І Руси дайте ся, як слід пізнати —
 Саму чорнійшюю урадьте раду:
 Боги домашні злобно істручать.

Коли ж постручені penates й lares,
І вже велике діло осягли,
Засадьте яко primi inter pares
В громаді стрійній, що без голови!

Олесько обтираючи ложку.

Маленький Олесько́ на припічку сидить,
Хотай не голодён, та їстоньки кричить.
І страву вже несе бабусенька добренька
І каже: „синку їж, се кашочка смачненька!“
І ложку подає лощачу мов сріблѳ,
Цїлує Олеська́: „здорове би рослѳ.“
Взяв ложку Олесько́, тай у полѳ втирає,
До кашки ся відтак проворно забирає.
Пильнїйше глянув я, аж в того Олеська́
Болотом змазана суkenочка уся.
Бабуся те-ж глядить, до мене ся всміхає :
»Оттак наш Олесько́ все ложку вичищає!“

*

Таких, як Олесько́, по правді Вам сказать,
Богато між людьми — усюди їх стрічать.
Они що попадуть, все люблять розбирати
І чистеє в полу брудную утирати!...

Задуманий критик.

Задумав ся критично, гризе завзято нігті,
Поезії рецензує, а мірить їх на лікті.

Одрізано.

А. О прошу Вас, що-ж можете Ви знати,

Лиш деколи одважиться читати!
Б. Не здоровійший той, хто більше їсть!
А той, хто травить лучше те,
[що з'їсть!

Не легко — та ще труднїйше.

Він стихотворствував багато,
А як стихи уже удрав —
До себе він тягнув в комнату
І кожному стихи читав,
Раз написав він стих епічний,
Подати правий суд критичний
Від мене він ся домагав,
Однак против свого звичаю
Читати стих самому дав —
А я читаю — позіхаю...

»Ну як« — цікаво запитав
Стишник — поезія яка?
Таке не легко написати!
„Голубчику, труднїйше читати“.

Тріолети.*)

Заспів.

Тріолети заспіваймо!

Нумо, нумо милый брате

*) Як всі мої твори, так і „тріолети“ недо-
рослі літерати „Друга“ обругали. П. Іван Фран-
ко, хоть і скрив ся з самого початку помежи
своїми товаришами, то таки бодай по частині
дав від себе деякі об'ясненя. Хоть я єму при-

Піснь сердечну виливати —
 Тріолети заспіваймо,
 Серця долю ізгадаймо,
 Серцю волю треба дати —
 Тріолети заспіваймо,
 Нумо, нумо милий брате!

Не знаю, може й виноват.

Не знаю, може й виноват —
 Прости мене моя ти мила,
 За тя все гадка буде цвила,
 Не знаю, може й виноват.
 Їдкії думки мя палять
 І згадок вершить ся могила —
 Не знаю, може й виноват,
 Прости мене моя ти мила!

Нова за піснюю ле ся піснь!

Нова за піснюю ле ся піснь,
 Коли заглянув в сині очі,
 Слеза зріницю ми полоче, —
 Нова за піснюю ле ся піснь!

ватно дав достаточне виясненє, що то тріолет, так він, репродукуючи хотїв »ліпше« сказати і написав, що тріолети походять від Французів і Італіян. Єсть се фальш. Тріолети маємо в французькім, іспаньскім, німецькім і пр., та властиво форма тріолетів італіянська, а доперва від Італіян прийняли тріолети другі народи.

І. В.

Самітному скучить ся жизнь,
 Бо серце поділитись хоче —
 Нова за піснюю ле ся піснь.
 Коли заглянув в сині очи!

Над ранком сніло ся мені!

Над ранком сніло ся мені,
 Що пригортав тя до серденька,
 Що білу цілував рученьку,
 Над ранком сніло ся мені.
 Прокинувсь — я на стороні
 Сам — й полила ся сліз річенька,
 Над ранком сніло ся мені,
 Що пригортав тя до серденька.

Не дбаю.

Не дбаю, може й погудуть,
 Що я співаночки співаю,
 Квилю мов пташка ревно в гаю
 Не дбаю, може й погудуть!
 Сердечні пісоньки пливуть,
 Як філі бистрі у ручаю —
 Не дбаю, може й погудуть,
 Що я співаночки співаю.

Скажи, гніздочко де зовеш?

Скажи, гніздочко де зовеш,
 Мій соловію щебетливий,
 Моєму серцю завсе милий,
 Скажи, гніздочко де зовеш?

Чи співом все ще веселиш
Рісні черленії калини —
Скажи, гніздочко де зовеш,
Мій соловію щебетливий ?

Минають дні, минають ночі.

Минають дні, минають ночі —
А на калині вяне цвіт,
І сумно вітер шелестить —
Минають дні, минають ночі.
Мина веселя час урочий,
В округ темніє, меркне світ —
Минають дні, минають ночі,
А на калині вяне цвіт!

Я бистрим соколом возніс ся...

Я бистрим соколом возніс ся
Над партій зловних сірий мрак,
Не криє темний мя облак —
Я бистрим соколом возніс ся.

Із думкою н а р о д а зріс ся
Распрі відсунути маняк —
Я бистрим соколом возніс ся
Над партій зловних сірий мрак!

О, де же дів ся оний час ?

О, де же дів ся оний час,
Коли твою пестив я руку,
Від тебе щастя мав поруку,
О, де же дів ся оний час!

Безворотно покинув нас,
В душі лишив пекельну муку —
О, де же дів ся оний час,
Коли твою пестив я руку!

Скажи, калинонько моя!

Скажи, калинонько моя
Чому к могилі ти ся клониш,
Чому рісні віточки рониш,
Скажи, калинонько моя,
Чи давить грудь твою тоска,
За милим ся з розпуки томиш,
Скажи, калинонько моя,
Чому к могилі ти ся клониш?

Хто любе серце потеряє.

Хто любе серце потеряє,
Тому веселий меркне світ,
І згадка поре грудь мутить.
Хто любе серце потеряє,
Від того щастє утікає —
Печаль — тоска єго гнітить —
Хто любе серце потеряє.
Тому веселий меркне світ!

Не треба жадної принуки!

Не треба жадної принуки
Тому, в кого любов цвите,
Кого любов до діла пре —
Не треба жадної принуки!

Нехай вражда му вяже руки,
 Любов ті вязи відойме —
 Не треба жадної принуки
 Тому, в кого любов цвите!

Полетів мій голубець.

Полетів мій голубець,
 Мій біленький полетів —
 Де ж ах, де-ж він ся задів?
 Полетів мій голубець
 Понад синих гір краєць,
 На рожевих хмарах плив,
 Полетів мій голубець,
 Мій біленький полетів!

Квилить сумненько соловій.

Квилить сумненько соловій,
 Червона хилить ся калина
 І плаче слези вся долина,
 Квилить сумненько соловій,
 Остав самотний, без надій,
 Не горне люба го дружина;
 Квилить сумненько соловій,
 Червона хилить ся калина.

Летіла зазуленька в гай.

Летіла зазуленька в гай,
 Летіла бистро сизокрила,
 Сизеньке пірєчко ронила,
 Летіла зазуленька в гай;

Гей над широкий, над Дунай
Злетіла, жально заквилила,
Летіла зазуленька в гай,
Летіла бистро сизокрила.

Без просліду.

За годом проминає гід,
Без просліду все прогуло,
Що серцю дороге було —
За годом проминає гід,
Змущене серце затремтить,
Шатро жалобне розпяло:
За годом проминає гід,
Без просліду все прогуло!

В городі любисти цвітуть.

В городі любистки цвітуть,
Коли-ж прибудеш мій миленький?
Пославсь барвінок хрещатенький,
В городі любистки цвітуть,
Вінець мов цвітками плетуть,
Цілюють розмай зелененький —
В городі любисти цвітуть,
Коли-ж прибудеш мій миленький?

Тріолет.

Нема стишка над тріолет!
Бренить він мов домашна річка,
Смирненька, тиха, невеличка,
Нема стишка над тріолет!

У море чувств впадає гнеть
 І тоне в нїм, як срібна стрічка,
 Нема стишка над тріолет,
 Бренить він мов домашня річка!

Тільки уважали ми достаточним подати в короткості з оригінальних поезій осібно видаваних нами. Певно об'яв то відрадний коли видимо молодих людей займаючих ся літературою, хотьби навіть тут і там — що зовсім природно — оказувались і недостатки в працях молодих трудовників ставлячих перші кроки на поли письменства; та зовсім гидко і мерзко, коли зарозумілі 18—20-літні молодяки нападають способом неприличним на людей, що трудили ся для справи вже тогді, коли молодяки ще лізали рачки. На мене напали співробітники «Друга» нагально і протепно справди з розховстаною зухвалостию. Опісля почато нападати вже твердих. Щоби показати тим молоденьким літератам, кільки ще їм не стає, як дуже не знають народної бесіди, як дуже єї пестрять всякими примішками, як дуже недовершені їх твори, я написав згадану в горі брошуру. Правда в першім роз'яреню я помістив при кінци палкий відзив, котрий можна було опустити, бо-ж кождий, хто брошуру мою прочитає, і сам виробить собі суд про стійність «Друга». Против «Друга» я виступив перший, опісля доперва в міру нападаня все критикуючих молодиків на „твер-

дих", обізвали ся неприхильно також „Слово“ і „Сіон“. Довідність рецепти Драгоманова обвалити всі авторитети спробували молоденькі тогді „народовці“ самоперше на мені, поборнику самостійности малоруского язика; то був перший практичний наслідок місії Драгоманова. Нині по літах, я б. вже і рад про все те забути, та би і не згадував навіть; та що-ж, як перше тим виступом против мене кермувала руда зависть, так по літах знов вибухнула і спонукала мене розвинути праґматичну нитку цілої події і виказати її звязь і основу.

Певно, що в осуджуваню нашого, мало розвитого язика, іменно в молодих літератів, треба бути вирозумілим. Де-ж мали они навчити ся рускої термінології? Коли на примір п. Іван Франко писав: „мозг“, „мяснї“, „пасожити“ місто малоруского м о з о к, м я з и г а л а п а с и, то се-ж і не диво, таж він вчив ся в гімназії польській, руского викладу, крім на годині релігії і руского язика, яко предмету над'обовязкового, він там не чув ніколи; звідки-ж він мав знати терміни рускі? Тоті терміни розсипані між людом, не упорядковані, не приведені в цілість, їх треба було доперва мозольною працею віднайти, упорядковати і приладити. Того молодяки оцінити зовсім не уміли. Давай паплюжити саме того, котрий праведно і чесно трудив ся для при-

дбаня підвалин. Як дуже високо гнули кирпич тогдішні „поступники“, що zatrudнені були в редакції „Друга“ і мимо молоденьких літ своїх уважались аж геть-то старшими і зрілими мож між іншими пізнати з того, що п. Іван Франко, тогді молодячок 20 літний виразив ся, легковажно про поезії Корниля Устияновича: твори „молодого автора“. Корниль Устиянович мав тогді 37 літ, значить саме був в силі мужеского віку. „Молодим“ могла-б єго назвати з гречности яка 18—20-літна панна. Та справди аж смішно становить ся, коли 20-літний голоус називає 37 літного мужчину „молодим чоловіком“.

По вийстю моєї брошури виміреної против „Друга“ головні редактори тої газети хотіли мене скаржити за псованє інтересу (Gewerbestörung), а навіть була у мене депутація зложена з Д., Б. і пок. Леоніда Заклинського (щирого впрочім та необачного чоловіка) і виразила мені тоту загрозу, коли не відкликчу моєго зазиву. Розуміє ся, не пришло до відклику з моєї сторони, але також до скарги дуже обиджених молодиків. Опісля „Друг“ не переставав вже для самої послідовности нападати на мене при кождім новім моїм творі; тільки-ж єго напади вже дуже змірніли; видко, що молодяки побачивши свою неміч, не хотіли наражати ся на нову з моєї сторони

критику, тим більше, коли узнали, що у мене, хоть і супокійна вдача, зуби острі...

В вересні 1879 р. переїхав я у Станиславів. Тут задумав я р. 1880. видавати етимологічною, до малорусчини приміненою правописею часопись під наголовком: „Денниця“, котра би підготовлювала злитє обох партій. Та на ділі вишло то не так легко. Народовці стали осторонь, бо чули ся тим діткненими, що я в першім числі прописав, що газету видаю, як і справди було, за власні гроши, а не єсть она орґаном жадної партії („Газета наша не єсть орґаном жадної партії, значить, єсть зовсім незалежною. Один тільки закон, перед котрим клонимо ся: поважанє рідного слова“). Чим то було обижати ся, я справди не розумію. В своїм „психічнім аналізі“ підпирали народовці навіть і нові твердяцкі газети, лишень не „Денницю“. Твердяки же не хотіли злуки, бо, мовили, у нас нїт роздору, то партія українська вводить у нас роз'єдиненє. Тодішні редакції народовецких газет навіть не вістили про вихід чисел „Денниці“; очевидно хотіли мою газету мовчанкою вбити, як каже Німець »totschweigen«. До того ще був я в не вигіднім положеню на провинції, де треба було окрім редагованя трохи не кожде число від дошки до дошки самому написати а навіть експедіювати, Дальше неправильна уплата пренумерати або

і цілковите несповщенє належної залежлости то все, окрім дечого иншого, мусїло вплинути на мене не конче ободряючо. Тому по рокови я перестав видавати мою часопись і толкувати про доконечність злуки обох партій, котрі на жаль що раз більше і яркїйше стали від себе відділяти ся.

В »Денници« я правда скрізь писав против занечищування нашої бесїди, однакож таки отверто не виступав нї против кого. Студеність народовцїв менї вправді не була приємною, однакож я ледви в трех коротих поезійках загально виразив своє невдоволенє.

Огірченє.

До муциків, до малих
Раз великий пес прибіг —
Ті на него: гав! гав! дзяв!
Кождий цуцик завищав,
Гавкав, дзявкав і не стих,
Аж великий гет побіг.
Бачивши те кінь спитав:
„Мабуть то ваш ворог злий,
Що так кождий з вас кричав?“
»Нї« — один муц одворчав —
„Нї, не ворог, навіть свій,
Лиш біда, що не малий!“

Терневий путь, котрим ступаю...

Терневий путь, котрим ступаю,
Я звик від давна до него,

Одради ждять ні од когó —
 Терневий путь, котрим ступаю.
 Я ворогів моїх не лаю
 За їх погане ремесло—
 Терневий путь, котрим ступаю,
 Я звик від давна до негó.

За чисте діло я приняв ся,
 За чисте жертву і кладу,
 Прямій душею все терплю.
 За чисте діло я приняв ся,
 І доселі не захитав ся,
 Дасть Бог, до ціли ще дійду—
 За чисте діло я приняв ся,
 За чисте жертву і кладу.

Клявзуля.

О, назовіть мене, сли ваша воля,
 Голодним, бідним, трудним літератом,
 На покуті котрого лиш недоля
 Із автором голубить ся, як з братом—
 Скажіть: у тебе серце хоре бє ся
 Мов рибонька о лід твердий товче ся,
 Та серцю твоєму нема виходу,
 Шкода надій потрачених заходу..
 Добрóдії ласкаві, називайте
 З смутним і вельми милостивим видом.
 Мене поетом мріющим, пропащим —
 І головою надо мнов хитайте,
 Що не пійшов за вашим тертим слідом,
 Вигідним слідом, ясным і гулящим—
 Добрóдії я все те приймаю,

Всі прикладки за неудачні труди
З покорою прийму і бю ся в груди
І вдячно головою одхитаю...

По острих бодяках рідного поля
Не раз я прокрівавив темні ночі,
Не кинувши кривавої дороги,
По терню і тепер вперед ступаю—
Назвіть мене, як ласка ваша й воля,
Та лиш не „патріотом“—бо полаю!...

Під час видавання „Денниці“ мене не на-
падало, мабуть бояно ся різкого відтовку з
моєї сторони. Але коли я в останнім числі
„Денниці“ обвістив, що на другий рік дальше
видавства не буду вести, прокинулась в деко-
трих хватах відвага.

Р. 1881. став виходити „Сьвіт“, котрого
„видавець і відповідаючий редактор“ був Іван
Белей. Зараз в 1. числі Роман Розмарин (псев-
донім) помістив (на стор. 4—10) незвичайно
темні „сатиричні очерки“. В тих очерках на-
значених ч. I. (більше номерів тої сатири не
було) подають ся під надписом: „В одін час..“
скучно, нудко і недотепно вісти про „Каран-
даш и сургуч“ якої-сь кацапської торгівлі —
а на самім переді висміває ся Любарта Спі-
вомира *), що написав „величезну купу мадри-

*) Окрім тріолетів вже випечатаних в осо-
бнім збірничку, в „Денниці“ і пр. мав я ще
трийцять тріолетів, котрі хотів випечатати
осібною книжечкою. Та зовсім глупе і шту-

галів, рондів, тріолетів, газель, сонетів...» і тих то людей, котрі шукають добра в Франції, Італії, Швеції..., що маємо у себе добре (!) а навіть і сто раз (!!)

лучше. Те уважанє наших річей так добрими, як у Франції, Італії і Швеції, а нераз навіть сто раз лучшими, рівно як і обсміяне Співомира поезий разом із »карандашем і сургучем« показує високість і влучність поглядів сатиричного гумориста і єго здібність критичну. Лишаючи вже на боці Любарта Співомира хотіли би ми хоть дещо, сатиричного почути про »карандаш і сургуч« та годі було нам що провідати. Ледво, чи найде ся такий, хто би міг ту »дотепну« статтю дочитати до кінця. Хоть она ніби то боронить народного язика, таки годі нам не ви-

бацке висміване п. Розмарина і єму подібних здержало мене від виданя. І загалом я на свої стихи вже не звертав більшої уваги, бо хоть вмію їх оцінити і знаю, що література наша взагалі не богата, та не хотілось мені печатати стихи на те, щоб кількох недоправлених скробипер мало над чим пусто і дурно сміятись. Я відтак на стихи мої ще не печатані, на поодиноких картках писані, мало уважав і почасти затратив перебираючись з місця на місце. Передовсім заділись мені »Трийцять нових тріолетів« і переспів Мекферзенова Оссіяна. Може дехто на се засміє ся. „Можна вдруге написати“ скаже. Та не так то легко опять написати. До того треба мати часу і охоти. А того тепер у мене нема. З трийцяти нових тріолетів я всі забув і повторити

сказати тої сумної правди, що і межи твердо-язичним ломачем не легко найти мазанини, котра-б так тяжко і недолуго була написана.

В числі 2. „Сьвіта“ находимо п. Івана Франка „Огляд української літератури за 1880. рік“ (стор. 39—40), де він легковажно і згідно бовкнув про „Денницю“ і про „Замітки“ про взаємини руского языка і народної літератури, статю, під котрою я не підписався, лише в Списі означив її буквою Л. Те однакж зовсім не стало єму перешкодою кричати, що автором сеї статі то я, а також двома, трема ругливими словами відмовити їй всякої стій-

їх не був би встанї. Лишень заспів до трийцяти тріолетів єще памятаю. Був він такий:

За крайцар тріолетів три!
Купуйте пані і панове!
Нові співаночки готові—
За крайцар тріолетів три!
Всі виспівані в час весни,
Всі ринуть з жерела любови—
За крайцар тріолетів три!
Купуйте пані і панове!

Если моя згуба не найде ся, так хиба удати ся до п. Романа Розмарина, пристрасного читателя сонетів Петрарки, може він як не трийцять, то хоть один гідний тріолет напише...

Ж. В.

ности **). Розуміє ся, те по думці п. Івана Франка було добре зділано. Ат-жеж він се зділав, честний п. Іван Франко!

Та в своїй замашкуватости тогді п. Іван Франко похитнув ся соромно. Р. 1870. напечатав звісний український літерат К. В. Шейковський брошурку о девяти сторонах: Шчо таке Ібн Дастова „Русь“*) Хоть і вишла ся праця 1870. р., я таки, понеже в Галичині ніколи про ню не читав, а мені автор був ласкав її саме тогді с. є. при кінци р. 1880. прислати, в остатнім числі „Денниці“ в бібліографії згадав про ню коротко, розуміє ся подаючи рік єї вийстя 1870. П. Іван Франко і в очі не бачив тої брошури Шейковського, та вичитав про єї вихід в моїй »Денниці« і коротку оцінку тої праці, але на швидку не по-

**) Пок. Омелян Огоновский в осібнім листі до мене писанім похвально згадав про мої »Замітки про взаємини руского язика etc.« і про цілу »Денницю«. Хоть я далекий од того, щоби словам одного критика приписовати не похибне значенє, так предся признати мусим пок. Огоновському яко критику в загалі більшу стійність, як п. Іванови Франку, котрий вправді легко бере ся до всякої критики, але скрізь проявляє ся в єго »критиках« тріската зависть, злість і злоба. J. B.

*) Шчо таке Ібн Дастова »Русь«. Праця і Кошт К. В. Шейковського. В Друкарні Е. Я Федорова. Києв 1870. B. I.

бачив, що тота брошура, в Галичині здає ся тільки у мене находяча ся, вишла р. 1870., ото-ж десять лїт перед тим, як я видавав „Денницю“ і вшкварив, що д. Шейковський, автор Бѣта Подольн, видав р. 1880. „Що таке Ібн Дастова «Русь», історично критичну розвідку про Ібн-Даста, арабського писателя з X. віка. Горяче бажанє п. Івана Франка показати світови, що то він — Іван Франко — ніби держить пальчик на живчику всего умового життя на Русі України, привело єго до такої історичної критичности. Справди не знаємо, чи найде ся у нас хто другий, що-б не бачивши книжки, випечатав про ню, що вишла о десять лїт пізнійше! Сему всему виновата точність, витревалість і правдолюбність п. Івана Франка, нашого славного мазуна, котрий має себе за первостепенного у нас критика а єсть лише брехливим і завистним многобайком радим славити себе самого.

Але се все не виставало ще для п. Івана Франка. Він хоть і не писав против мене дальше, так все голосив, що „Денниця“ була то часопись вспятна (або як він каже: ретроградна). В „Літературно-Науковім Вістнику“ за р. 1901. (том XV.) він напечатав, що «Денниця» була стухлятиною, як і всі народовецькі газети, що тогді у нас виходили. Я якось переочив ту славну єго статю і зобачив її доперва р. 1902. То-ж хочу против того фальшу зарозумілого «поступника» одвітати

„Денницю“ я видавав майже виключно сам. Лише кількох дописувателів було в тій газеті. Іменно кілька поезій помістили: Данило Млака (5 поезій) та Іларіон Грабович (4 поезії), Оперу Т. Ш. (Мидловский): Нещасну любов — а з прози лише одна-одніська стаття популярно історична підписана буквою ξ. (Василь Ільницький). Всі прочі статі були мої. Поезії я підписував буквами Г. (Любарт Горовський) і И. Щ. (Іван Щипавка), Словацького: „В Швейцарії“, переклад Любарта Горовського. Кусники прозою, з виємом згаданої в горі популярно-історичної статейки, всі суть мого пера а повісті і оповідання то перерібки і толкування пр. роман Заручені Александра Манзони, Переступник задля загубленої чести Фридриха Шилєра, Листок серед тучи Ouid-u і пр. Єсли п. Іван Франко писання тих писателів сміє назвати стухлятиною, то хиба він сам стухлий »поступник«, якому все, що не по єго так часто сковіреній мисли, видає ся скривленим. Оригінальними були мої поезії, понайбільше еротичні, а чи дійсно в них стухлятина, най звольте про те Всч. Читателі самі видати суд. Тут приводим тільки декотрі поезії для показання їх власности.

Однодумцям.

Повні віри і надії
Братя разом на перед!

Не вжасне нас вражий гнет —
 Повні віри і надії
 Сили щирі, молодії
 Поведім на орлій лет —
 Повні віри віри і надії,
 Братя разом на перед!

Разом братя, в дружній згоді,
 Кличе віра нас сьвята,
 Кличе честь нас дорога,
 Разом братя в дружній згоді!
 Станем всі в одній пригоді,
 Згине лож і згине тьма —
 Разом братя в дружній згоді,
 Кличе віра нас свята!

Сьвітить луч надії ясний,
 Ще гаразд нам зацвите,
 Рідна слава оживе,
 Світить луч надії ясний,
 Встане мир новий і красний,
 Прапор правди розвинé —
 Світить луч надії ясний,
 Ще гаразд нам зацвите!

О, могучий дух народа,
 Як цвите к рідни любов,
 Горне всіх під свій покров,
 О, могучий дух народа!
 Най лютує зла негода,
 Сонце усміхне ся знов —
 О, могучий дух народа,
 Як цвите к рідни любов.

Віри твёрдой, милі братя,
 І надії і любви!
 Мрак уступить темноти --
 Віри твёрдой милі братя!
 Киньмо злости і завзятя,
 Встане сонце істини —
 Віри твердой, милі братя,
 І надії і любви!

До пісни родимої.

Родима пісне, милая подруго
 Моєго щастя, моєї недолі —
 Ти невідступним стала мені другом,
 Тобою серце все грає до волі.

Коли жалощі мої томлять груди,
 Тоска у серци гадам ся вселяє,
 Коли мя знують щоденнії труди,
 Одраду в душу пісонька вливає.

Родимої пісни солоденькі звуки,
 Ви пригортали мене на чужині,
 Ви додавали до праці принуки,
 Рай отвирали бідній сиротині.

Ви утуляли серце ах бездольне,
 Коли занило від розчарованя,
 Їму в розпуці пристанище вольне
 Давали любо до відпочиваня.

Родима пісне, ти мині привітом
 Їси святого ангел-Херувима,
 Журиці темню озаряєш світом,
 До лона горнеш так як мати сина.

В гаю зеленім, як цвіт красний блисне

І соловіїв думи розілють ся,
Родимой пісни звук живійше трисне,
Слова сердечні ластівкою вють ся.

Або мов білі голуби сїдають
На рісну вітку червоной калини,
Або мов орли далеко шибують
Понад степами рідной України.

Родима пісне, яка в тебе сила,
Що серце горнеш в радості й печали,
Зарівно горнеш, о золотокрила,
Сцїляєш болі і туги і жалі.

Тривай же дальше любая пристаня,
В котрій складаю радість і жалобу,
Кріпи мя дальше подруга кохана,
Не опускай мя до скону, до гробу!

Чом голубко!

Чом голубко, чом же сиза,
Крилоньками лопотиш,
Чом так сумно все воркуєш,
Чом так жалосно квилиш?

Як мені у тяжкім смутку
Слїз гірких не проливають:
Був друг любий, голуб сизий,
Був... ах, важко розказать!

На калині, на черленій,
Піснь любовну ми співав,
Пригортав мя, цілював мя,
Крилоньками окривав.

Підстеріг нас яструб лютий

І опукою злетів —
 Голуба пірвав кігтями,
 Голуба мого убив!

Хто ж тепер мене пригорне,
 Хто до серденька прижме,
 Хто пожалує привітно,
 Діточок хто поведе?

Ей голубко, ей же сиза,
 Сизих голубків май гук,
 Вибирай собі з них люба,
 Тай позбудеш серця мук!

Сизих голубоньків стадо,
 Сизих голубів май гук —
 Вибирати-ж годі, годі,
 Не позбуду серця мук.

Бо мій милий, чорнобривий
 Наймиліший був мені —
 І отця маленьким діткам
 Не заступить другий, ні!

Тяжко — важко самотній,
 Безпомощній горювать!
 А ще тяжше, а ще важше
 Сиротяток годувать!

Єго нема!

Потік шумить, потік гудить,
 Над ним стою сама —
 Гіркий у груди жаль кипить:
 Єго нема, нема!

Торік ся милий мій прощав:

„Не плач жите моє,
Тобі я вірне слово дав,
Не зраджу я тебе.

Крилаті співаки опять,
В гаю як загудуть,
Твої мя оченька узрятъ
І жалі ся минуть“.

Поїхав милий в чужину,
Минає в скуці час,
У груди тушу я тугу:
Весна ущаснить нас.

І на ріці розтаяв лід,
Розпукла ся лоза,
Кругом веселий дише сьвіт —
А в мене лєсь слёза.

І вже калини зацвили,
Заладкав соловій —
Ті пісни жалю додали,
Не вернув милий мій.

Вже на калині цвіт усох,
І літне сонце жже —
І благодать дав всюди Бог —
Лиш милий мій не йде.

І споловіли вже поля,
І гай вже споловів —
Надія меркне вже моя,
Осінний вітр згудів.

І з шумом жовтий лист паде,
Ним вітр шибас в даль —
Так мною верне і несе

Розпука і печаль.

Потік шумить, потік гудить,
Над ним стою сама —
І сумно так ми рокотить:
Єго нема, нема!

До ластівки на провесні.

Ластівко, весни віщунко,
Як тривожно ти летиш,
О, як рвеш ся бідна пташко,
О, як жально ти квилиш!

Кинула ти вирай теплий
Надіявши ся весни,
А у нас, у нас застала,
Свіг ціпкий, тверді леди.

Ще мороз держить в оковах
Землю, лютий дме борею,
Ой нема, нема привіту
Для весняних ще дітей!

Квиленє твоє, о пташко,
До душі ми промовля,
Гадки сумнії глотять ся,
Надриває грудь тоска.

Дармо, серце, дармо рвеш ся
І любови шлеш привіт,
О, бездольнеє, товчеш ся
Мов би ластівка об лід!...

Думка.

Тоне сонце, тоне сонце

Ген-ген за горами,
 Пливуть літа молодії
 Мов лист за водами.
 Шуми, шуми дубровонько,
 Калиновий луже,
 Скажи, де ти пробуваєш
 Мій сердечний друже.
 Скажи мені милесенький
 Де ти пробуваєш,
 Чом від тебе нема вісти,
 Чи иншу кохаєш?
 Не вдавай ся дівчинонько,
 Не вдавай у тугу,
 Ой маю я коханочку,
 Ой маю я другу.
 Ой маю я відрадоньку
 В далекій чужині,
 Висипали могилоньку
 Мені сиротині.
 Ой маю я коханочку,
 Цілює у лиця
 Безконечно, в день і в ночі
 Сира муравиця...

Ой маю я паньство.

Ой маю я паньство, ой маю я царство.
 Дві зірки ясенькі сіяють,
 Дві зірки ясенькі, дві зірки миленькі;
 Нову жизнь в мене вливають.
 Дві зірки ясенькі, дві зірки миленькі,

Рожані коралі до того,
Вабнійшії цвѣтів, солодшії меду
Для мене, ой для молодого.

Ой маю я перли, ой маю я білі,
Я очі все ними втішав би,
За золота купи, цілого скарб світа
Тих білих перел не міняв би.

Що перлоньки зубки, коралі дві губки,
А зірки єї оченята —
Я щиро признав ся, коли мя горнули
Дрібнії єї рученята!

На Чорногорі.

Бач! Чорногори, руских гір цариці,
Чоло думнѣе хмара повиває,
Журба важка мов груди налягає,
Зріницю тьмавить лютою темнь журиці.

Маячать зломи! верх щербатою Шпиці
Велитне рамя гордо вистромляє,
В берда́х, удолях вічний сніг дрімає,
Побі́ля-ж шовком ве ся смух травиці.

Оттак в Народа знертованім лоні:
Єсть лід студений й літом не розтане,
Однак край леду і цвітня блестіє.

Так на розлогім гнівнім небосклоні
Клекоче хмара, пловою нахляне —
Однак за мраком сонечко яснїє.

Шуміте фалі!

Шуміте фалі, о шуміт Дністріві,
Мою сердечну тугу занесіте,

Там де любви блестять яркії цвѣти,
Там, де щебечуть соловьи лугѣви.

Де незабудки, трави де шовковѣи,
Де я почав о щастіи вперве мріти,
Де в честь єї солодку піснь яв піти,
ще солодшой слухав єї розмови,

Там то склоняє віточки калина,
Там то зазуля жально накликає,
Там то понура вершить ся могила.

Там моїх жалів, там думок дружина,
Хрещатим грѣб барвінком укриває,
Мотиль жалѣбні розпустив там крила.

В Венеції.

Палати сяють; надомнов блакити,
Устіп стяга зелена моря грає,
Природа й штука імн Творцю співає,
Колише думку по над земні світи.

Народ веселий яркі в пісни цвѣти
В свободних звуках густо розсипає,
Лиш радість, лагід всюда ся всміхає,
Мов тут не знають, що то біль терпіти.

А в моїм серцю жалі закипіли,
Любовні жалі і любовна мука:
Згадалась наша рідна сторониця.

Мені згадавсь нарѣд сердечний, милий,
Єго печаль, страданя, горесть, скука —
Згадались мні прискорбні Руси лица.

Послѣдними судило ся нам бути.

Послѣдними судило ся нам бути—

Тернистая пред нами ще дорога,
Та дальше, братя, дальше в імя Бога
Гіркоє лихо нужно перебути.

Привіту нам? єго нам не учути!
В томленім серцю буря і тривога:
Коли-ж, коли-ж та жатва буде многа,
Коли-ж скінчить ся важкий час покути?

Терпіня, братя, бодрости, надії!
Могил так много! сіймо на них цвіти!
Нову на гробах жизнь ростім думами.

Приймившись расти забренять ріснії,
Піснь воскресеня, щасливійші діти
Втішать ся праці нашої плодами.

Раз тільки!

Раз тільки, раз в житю цвите
Невинна, чистая любов,
Зовявши не зоріє знов —
Раз тільки, раз в житю цвите!
Втеряний рай не верне вже,
Даремний всякий, всякий зов —
Раз тільки, раз в житю цвите
Невинна, чистая любов!

Мабуť свободен вже не буду.

Мабуť свободен вже не буду
Счарований єї очами,
Счарований єї бровами —
Мабуť свободен вже не буду.
Пестить і доси серце злуду,

Мов путник марево пущами —
 Мабуть свободен вже не буду
 Счарований єї очами.

Чого ти змарніла?

Чого ти змарніла
 Моя ти калино,
 Моя ти єдино,
 Чого ти змарніла?
 Чого посумніла
 Моя білявино,
 Чого ти змарніла
 Моя ти калино?

Як ми не марніти,
 Серця розлучили,
 Ах, нас розділили;
 Як ми не марніти:
 Не маю з ким жити,
 Один лиш був милий—
 Як ми не марніти,
 Серця розлучили!—

Як з серця піснь пливе.

Як з серця піснь пливе,
 То серця і досягне,
 До себе серце тягне,
 Як з серця піснь пливе.
 На крилах нас несе,
 У рай, душа де багне—

Як з серця піснь пливе,
То серця і досягне.

Коли ще серце живо бє.

Коли ще серце живо бє,
Пий чашу розкоши-житя,
Ізпий весело аж до дна,
Коли ще серце живо бє.
Бо юність раз лише цвите,
Одцвивши в друге не верта—
Коли ще серце живо бє,
Пий чашу розкоши житя!

Соловій співав у гаю,

Соловій співав у гаю,
Жалі в пісні виливав,
Голос тужний мов вмірав,
Соловій співав у гаю.
Я задумавсь в ліснім маю,
Серце біль туги стискав,
Соловій співав у гаю,
Жалі в пісні виливав.

Я згадав мої страданя,
Що на серця скрились дні
І минулі щастні дні
Я згадав мої страданя,
Непокої і бажаня,
Буйні гадки юности—
Я згадав мої страданя,
Що на серця скрились дні...

Геть печалі!

Небо чисте, голубе,
 Зірки сьсяють золоті,
 Місяця блестить срібло,
 Соловейчик пісни лє,
 Лози шепчуть ся рісні
 І леліє жерело—
 Вечір тихий, теплий май—
 Геть печалі! заспівай!

Літній ранок.

Ранок блиснув золотий,
 Сонце встало і лучами
 Вяже землю з небесами.
 Воздух чистий, прозірний,
 Під перлами трави гнуть ся,
 Соловіїв пісни льють ся,
 Гай зелений гомонить,
 Радісно витає сьвіт—
 Із блакитной висоти
 Роздає ся імн любови!

Рондо.

Здоров братко! рондо нехай звенить—
 Чей ся удасть, весело забренить.
 А брате так ті рими укладати:
 На ить щоб вісьмь, а пять стихів на а ти—
 Такий забąg мізок мені скоблить!
 Встрявай!—перо втомивши ся пищить..
 От семей стих! чоло ся розяснить:

Таки ще втну і осьмий написати,
Здоров братко!

Ще п'ять стихів, так штука ми велить,
Мов галушки так дальше залохтить
Зобгать стихи; ко-б до ладу дібрати!
Дванайцятий сли зможу поскладати,
Остатний стих як пташка прилетить!
Здоров братко!

Згадка.

Як калинки рісно цвіли
Як гаї загомоніли,
Незабудки процвітали,
Вéсело у даль бреніли
Филеньки кристальні річки —
Ми на березі сиділи
На коверцях многоцвітих
І з собою говорили —
Вели любу розмовоньку
Я і мій сердечний милий.
Любу слухати розмову
Калиноньки ся хилили
А на вітках на рісненьких
Соловейки пісні піли —
А тепер калинки звяли,
Соловейки одлетіли,
А тепер утихли пісні,
Буйні вітри зашуміли —
А тепер поникли цвіти,
Щастє, втіха теж одцвіли...

До любви.

Якими слови маю величати,
 Що-б тя любви, гідно оспівати?
 Із всіх чеснот найвисша ти чесноту,
 Тобі ся кождий мусить покланяти.
 Любви, ти міра всі держиш твореня,
 Усе собою знаєш оживляти.
 Твої святости най невірник хулить,
 В святини міра мусить тя узнати.
 Твої, любви, чаровне огниво
 Весь мир великий знає сопрягати.
 Твої любви, ангельскії крила
 Весь мир великий знають огортати.
 Твоє несе святоє вдохновене
 В блакити неба крильми соколяти.
 Коли із серцем серце ся повяже,
 У горю знаєш осолоджати.
 Коли із серцем серце ся повяже,
 У щастю знаєш щастє убільшати.
 Богатим й бідним, ти усім зарівно
 Бальсам небесний вмієш уливати.
 Богат чи бідний—ти не розличаєш—
 Усіх зарівно вмієш ублажати.
 Однак святійшим єсть твоїм хоромом
 Кохаюча свою дитину мати.
 Богів би треба бесіди сердечной,
 Щоб материнське серце оспівати!

Доволі! Треба пригадати, що поезії ті
 були писані р. 1880., в час, коли у нас мало

хто займав ся рускою літературою, а предся і нині ті поезії легко читають ся. Коли-б ті поезії були написані в німецкім язиці, то і в літературі так високо освічених, як німецька, були-б они для языка і старанної форми цїнені. Та годі! Я написав ті поезії та тогді я не найшов читателїв, лише завистних критикоманів, котрі тих поезій не читали, тільки їх з гори порікали, обсміяли і обругали. О тім, що де котрі форми поетичні я первий ввів на Галицкій Руси, они навіть не згадали. Впрочім як було читати мої тріолети наприклад такому п. Роману Розмаринови, котрий так пильно (?) селебезував сонети Петрарки?

Минуло кілька років. Я не озивав ся до давних моїх товаришів ві Львові; они ж думали, що я зовсім перестав працювати. Тим часом так не було, бо я все працював дальше, хоть окрім деяких природописних праць по німецки написаних, я не публіковав нічого. Аж доперва в календарі „Просьвіти“ на р. 1891, а помістив статю „Мотилі, шкодники господарству“. Коли-ж відтак перенесено мене до Львова, я знов де що яв публікувати. Давні молодяки вже тепер стали мужами, а навіть без'усий перше п. Іван Франко украсив ся тепер усом, хоть правда дуже коротким. Давні мої товариші вже посивіли і з'отяжіли – я думав, що вже не прийде ся мені тратити дорогий час на полєміку. Та не так то випало, як

я мірковав. Народ літератський у нас на Русі без пустої сварки не годен жити. Р. 1894. я помістив в Archiv für slavische Philologie д-ра Ягіча статтю „Woher kommt der Name Bojki“. Не чіпав я в тій статі нікого, тільки написав те, що слідовало з моїх студій. Тому статтю перетолкував я на руске і помістив в „Ділі“. Тим часом бл. п. Омелян Партицький дуже огірчив ся моєю статтею, котра зовсім противилась єго виводам, взятим із Шафарика і Добровського. Вивязалась полеміка mezi Омеляном Партицьким а мною, ведена з сторони О. Партицького пристрасно, хоть не конче щасливо. До того вмішались ще і другі голоси, котрим однакож я не одвічав. Розуміє ся, що при таких спорах то мусів бути також і п. Іван Франко, щоби знов показати, що ніби держить пальчик на живчику всего умового життя Русі-України. В »Житю і Слові« (вид. Ольгою Франко р. 1895. I кн. ст. 146—149) він приписав свої дописки до етати Володимира Охримовича (см. фейлетони „Діла“ чч. 255, 256, 263, 264 з 1894). На стор. 147. пише „нелюбов Підгірян до Бойків може не мати нічого спільного з назвою „Бойки“ „згідний відтінок міг перейти з людей на назву, котра первісно могла не мати такого відтінка. А в таким разі гіпотеза Партицького про кельтське походженє сеї назви (се ще не значить, що й самих мешканців наших гір) видалась

би мені більше правдоподібною, ніж вивід д. Верхратского“. Полемізуючи з бл. п. О. Партицким в „Дѣл-ї“ я опирався на дослідя, привів тільки примірів назв взятих з певних форм бесіди місцево уживаних у різних Славян, що моє, впрочім оригінальне припущенє що до назви Бойків, зовсім оказалось правдоподібним. Тож прийняли єго славянські учені а відсунули припуски Шафарика і Добровського. Щось в рік по скінченій полеміці з. О. Партицким, я нашов в самім людї подтверженє мого припускания що до повстаня назви Бойків, І так стрів я у люду назву „Бемки“ на Русинів в Черниляві, Завадові і околиці *). То для мене зовсім достаточо. З п. Іваном Франком я спорити не буду.

Щоби по можности мою гіпотезу ослабити, подає п. Іван Франко, що частиця б о й е уживає ся не у всіх Бойків, а що буває у значної части Підгірян і Долян та що прозивка »Бойки« ніяк не могла повстати на »межовині«, там де стикають ся Бойки з

*) Назва „Бемки“ єсть місцева і буває давана жителями Семерівки, іменно тим нечисленним впрочім Русинам, котрі кажуть бем к о с и у, бем р о б и у м. будем косити, будем робити пр. жителям Черниляви, Завадова і др. Та назва утворена наростком-ко з форми: бем: Бемко, так як Бойко від бойе, Лемко від лем.

Лемками, бо такої межовини зовсім нема. (М е ж о в и н а се значить місце, де стикають ся дві або більше ріжних річей! Якже-ж не може бути межовини межі живучими племенами?). Щоби однакож себе обезпечити, прикінци додає: »подаю ті свої спостереження з усякою резервою«. Видко п. Іван Франко не читав уважно моєї статі, подаючої нову гіпотезу назви „Бойки“. Я не лише б о й е подаю яко бойківске, але також згадую про декотрі подібні слова розширені по значній часті Галичини. Межовина межі Лемками а Бойками се не значить линія гранична, бо різкої границі жаден говор не має. Все те, що говорить п. Іван Франко, єсть пусте говірканє. Вираз б о й е імовірно мав далеко більше уживанє, нїж тепер; очевидно Бойки стидають ся того слова; тож і там, де уживає ся тепер, лише спóрідка мож єго почути. Се однакож нїяк не уймає правдивости мого висказу. Коли „Лемки“ свого, властиво словацкого л е м не пустили ся, хоть їх прозвано від того слова (самоперше тоту прозивку дали їм сусїди Бойки), Бойки, дуже соромляжі, своє слово „бойе“ (від котрого від Лемків одержали прозивку) навіть по часті загирили. Впрочім, як би і було, назва „Бойки“ повстала, мусїла повстати на межовинї межі Лемками і Бойками. Можуть тепер в декотрих сторонах

Бойківщини „бойе“ зовсім вже не уживати, а таки давна назва „Бойки“, котру видумали перші „Лемки“, удержала ся до сего дня незміненою.

Хоть і зговорив п. Іван Франко ніби в роді суперарбітра, я прочитавши єго замітку махнув рукою: горбатого і могила не справить! — та вскорі забув і про мій вивід назви »Бойки« і про напушеного пана Івана Франка.

Минуло знов з декілька років. Саме тогді розчала ся справа про реформу наших гімназій; забирали в сій справі голос різні люде стоячі по за школою; о скільки їх заміти були оправдані, не тут місце розбирати. Але скажемо те, що нас обходить може. Ото і Русини заняли ся тою справою. Спрошено збор, що мав обрадовати над реформою наших гімназій. Прибув і я на зібранє і побачив, що запрошені були переважно студенти університетські. Із старших Русинів ледви було чотирох. Та менша з тим. Я цікавий був, як випаде тота нарада. І ото в справах педагогічних, требуючих так багато ерудиції і досвіду, промовляли переважно молоді студенти, несені на орлиних летах фантазії. Я зумив ся. Говорив також і один сивоголовий педагог, котрого слова найбільшу мали вагу, та єго покрили бистрі річи молодих. Аж ту починає говорити і п. Іван Франко. Розуміє

ся, порікає цілий спосіб ученя теперішній, бо, каже, все учать по старому; от возьмім на примір ботаніку, учать єї, так як давнїйше, все ще по системі Ліннея, що надзвичайно утрудняє науку про рослини. Як то кажуть, втяв до гапликів, аж пальці знати. Де то чув п. Іван Франко, щоб тепер вчили ботаніки в гімназіях по укладі Ліннея? Видко, що і сам забув, по яким системі вчив ся. По системі Ліннея в школах середних в Австрії не вчать вже яких лїт пятьдесять. Та бачте, треба було похвастати, що то ніби все обнимає ся своїм знанєм та держить пальчик на живчику умового руху всеї Руси-України. Систем Ліннея, по думці п. Івана Франка, дуже утрудняє науку рослин. Чому виразив ся так п. Іван Франко? Ото тому, бо відай щось там чув про системи штучні і природні а понеже уклад Ліннея єсть штучний, а нам треба зблизити ся до природи, так думав, систем природний єсть далеко легший від штучного. Не даром то співають в опереті: Für die Natur, für die Natur і Gräfin Melanie... Та ба співати можна, як кому любо, та не говорити в річах педагогії, о котрих не має ся понятя. Тепер беруть рослини після укладу природного не тому, мов би той уклад був легший, лиш тому, бо єдино уклад природний, заєдно одвітно змінаний і у-совершаний, одвічає науці, тим часом най-лучший помежи штучними уклад Ліннея, хоть

і далеко легший від системів природних, теперішнім вимогам науки не відповідає.

*

В VI. річнику „Літературно - Наукового Вістника“ 1893. р. в кн. VIII., IX. і XI. помістив п. Іван Франко, по смерті Івана Гушалеви́ча, некрольо́г того літерата і оцінку єго діяльності, не скуплячи своїм робом різних уваг. Неперечно не одно ним замічене слушне; тільки як всюди в своїх »критиках« п. Іван Франко не годен оцінити гідно часу, в яким писатель ділав; все кожного так судить, наче-б він находив ся в рівних або подібних відношеннях, що він, Іван Франко. Власне оціняючи Івана Гушалеви́ча мав він нагоду показати, як дуже шкодливим було язиче, яке що раз більше ширило ся в єго писаннях, як тоє язиче вкінці зовсім обезобразило і умертвило єго слово. То-ж і бачим у Івана Гушалеви́ча кілька єго ранішних пісень, у котрих більше пробиває ся жива бесіда люду мимо тут і там непотрібно втручених »ветхих« виразів: или, да, даби, когда, навірно і пр., єще можуть заняти; чимже-ж більше напихані подібні „великомудрі“ слова, тим пустійші, безцвіті, справди мертвечі являють ся єго плоди. Се правда, котрої годі не признати. То-ж найновіші єго поезії з р. 1879. і 1880., хоть обємом значно більші, не можуть нікого одушевити, ніхто їх не читав і не читає.

Несправедливою також бесіда про „Мир вам братя“, одну із первих і найлучших пісень Івана Гушалевича. Справди в „критиці“ так сказано, мов би Русини мали тогді доволі численну інтелігенцію, котра була годна оцінити положенє свого люду і жадати від правительства сповнення дійсних потреб Русинів. Однакож так не було. Свобода блиснула 1848. року нашому людови без єго стараня. Причини того були політичні. Справди темний люд а навіть більшість тогдішної нашої дуже не численної інтелігенції мали таке розумінє, що тая »свобода« і тії права дістали ся від доброжелателїв єдино для добра Русинів з християньської любови... До того в рускій інтелігенції ледви хто вмів по руски як-так писати. Язик руский (малоруский) був невироблений; окрім кількох букварів, ледви у нас що було. Межи Русинами ледви один молодий питомець тогді нашов ся, що зложив піснь: „Мир вам братя“, а піснь тота, яка-б она і була, виражала тогдішний настрій Русинів зовсім вірно, тому тогді всіми Русинами яко народна була принята. Певно, що нині такому Іванови Франкови може она зовсім неподобати ся. Та що-ж діяти? Іван Гушалевич не міг тогді инакше писати, єсли хотів найти приняте у рускої публики в Галичині.

Єсли-б тогді жив і ділав п. Іван Франко,

він би може написав в 1848. році яку руску революційну пісню. З тою піснею він віддай чим скорійше удав ся би до свого рідного села, до Нагуєвич, щоб перед близшими своїми родимцями об'явити свої мудрощі. Та славні Нагуєвичане здивовані слухали-б єго революційних річей, але не зовсім їх би розуміли: бунтовати ся рускому людсви в Австрії за те, що їм даровано паящину! Мірковали би сяк-так, вкінци автора з сердечної вдячності би звязали і відставили до „бецирку“ в Дрогобичи, з відки-б єго відвезено безплатно до Куфштейну, де би запалена голова мала часу доволі розмишляти над змінливістю судеб человеческих... Австрійске правительство не потрафило би єго оцінити, не поклонило-б ся єго »високим« ідеям і не становило-б єго університетским професором руского языка...

Якаж -зависть у п. Івана Франка навіть вже мертвому Івану Гушалевичу, котрого без іспиту становлено в гімназії суплентом руского языка (людей кваліфікованих в той час таки зовсім не було; суплентами до всяких предметів в гімназії і тепер іменують здібних людей без іспиту!) А все ті »гаразди« унали єму за »Мир вам братя«, за мирну пісню, котру тогді і Поляки радо співали. Гей гей! як би тогді жив п. Іван Франко, не допустив би до того, ні, ні!

Кардинальною прикметою техніки Івана Гушалевича єсть, по словам п. Івана Франка, »посвячувати для вірша і граматику і думку; йому нічого не значило скомпонувати собі для риму зовсім небувалу(?) язову форму («сил изліє на нас мног» — що то за слово і що за форма сей »мног») VIII. стор. 116.

Тою критикою не аби як посоромився п. Іван Франко, довідно показуючи, що не вмів пізнати форми мног. Єсть то *genitivus pluralis* приложника форми іменної (*Nominalform*). Форми іменні приложників більшою частиною у нас затратилися, але таки уживаються пр. здоров, молод, золот, голоден, красен, ясен, повен, свободен (в старословенськ. здравъ, младъ, златъ, гладьнъ, красьнъ, ясьнъ, плънъ, свободьнъ), свят вечер, велик день, здорова, молода повно, густо, до Біла Каменя, во велицї дни, здорові, красні і пр. Також в декотрих вираженнях присловникових пр. з далека, за молоду, з далеку, з близка до сита, з добра дива, по малу, по добру і пр. пр. В певних випадках находимо їх у наших писателів. Тут приводим лише: Писання И. П. Котляревского. Санктпетербургъ, 1862. на стор. 68. Не миль тобі ужедесь світъ. стор. 120. По нашему хохлацькустрою. стор. 162. Для нашего сердита бога.

стор. 125. В безпечности не сподівались Ні од кого ні яка зла. стор. 225. Не спас ні рост, ні сила многа. стор. 248. Безчужственна з коня стягнув і пр. пр.*)" То ж в піснях людових бувають приміри іменних форм приложників.

Видко, що глумливий п. Іван Франко тепер не знає того з рускої граматики, що Іван Гушалевич хорошо знав ще 1848. року, а тії річи, котрих п. Іван Франко не знає, суть цілком елементарні. Та не знаючи насущного хліба з рускої граматики гудить „цукерки“**) (стор. 172.) подавані рускому людови.

В р. 1848. написати „Мир вам братя“, мимо всіх сторон уємних тої пісні, хто зна, чи не було на той час більше, як »Не пора« в наших часах. До того-ж в співанці »Не пора« не всюда такий то гладкий стих, як п.

*) В старословенськ. Singularis: 1. сила многа. 2. силы многы. 3. силѣ мнозѣ. 4. силѣ многѣ. 5. сило многа. 6. силѣ многѣ (пізнійше під впливом містоіменного склону: силоу многу). 7. силѣ мнозѣ. Pluralis: 1. силы многы. 2. силѣ многѣ. 3. силамѣ многамѣ. 4. силы многы. 5. силы многы. 6. силами многими. 7. силахѣ многахѣ або Singularis: 1. сила мѣнога etc.

**) Cukierek = цукрик, цукорéць. I. B.

Івану Франку здає ся. І так в 2. строфі находимо: »не пора за неvigласків лить свою кров“ виражене штучне і тяжко зрозуміле. Старословенське *nevъglasъ imperitus, ingratus* перемінено на „неvigласок“, але того „з'українщення“ старословенського слова многі з наших „Українців“ навіть не зрозуміють. В 3. строфі читаєм „прапóр“ місто „п р á п о р, що та кож не конче підносить чистоти сеї пісні. Так п. Іван Франко, хоть і завидний самохвалько, признати мусить, що єго пісня „Не пора“, в наших найновіших часах написана, не вільна від замітів.

Всю діяльність Івана Гушалевича оцінив п. Іван Франко широко і зовсім не прихильно, а при кінці намістив (як п. Іван Франко каже) відпис автографу: Поезії И. Н. Гушалевича печатаны въ Львовѣ 1879., посланого імовірно до „Московскихъ Вѣдомостій“. Се оголошене тої рецензії єсть гарним свідомством таланту п. Івана Франка, вправді не яко критика, але яко полицейского чиновника...

Коли так широко розписав ся п. Іван Франко власне о поезиях, котрі найменшу мають стійність, о тім, що в своїм часі сильно вплинуло на нашу галицьку Русь, а навіть по части ще й тепер не без ваги, не згадав від себе ані слова. Іменно про Івана Гушалевича кавалки театральні, особливо про „Підгіряне“. „Підгіряне“. 1865 р. були первий раз в рускім

театрі представлені. Належить ся мєльодрама і доси до найлучших театральних кусників галицко-руських. І в „Підгірянах“, так як у инших творах Івана Гушалевича находим такі ціннощі як: когда, да, даби, даже, или etc. — однакож дадуть ся ті слова легко заступити народними. Підчас появи „Підгірян“ декотрі народовці пр. бл. п. Остап Левицкий кілька пісень тої мєльодрами переспівали по польски, хоть правда взагалі були „Підгіряне“, як і загалом писаня Івана Гушалевича, у народовців уємно оцінювані. Ми що до вартости „Підгірян“ маєм иншу думку. Треба добре намятати, що „Підгіряне“ написані були лїт тому більше нїж сорок, що тогді ледви у нас починав ся театр, а оригінальних, театральних кусників ледви кілька було у нас. Межи тими були „Підгіряне“ такої найлучші.

В ч. VIII. на стор. 112. читаєм: „Гушалевич не був одиноким здібним і талановитим чоловіком, якого пожвякало і виплювало наше москвофільство. Яків Головацкий, Іван Наумович, Ізидор Шараневич, Антін Петрушевич і многі инші зазнали сеї долї“. Може хто-б подумав, українофілі то зовсім инший народ; ті, бачите, своїх людей дуже шанують, відай не так як москвофілі, котрі лише „жвякають і виплєвають“ своїх людей..., а навіть і до людей инших партій українофілі односять ся, о скільки мож, безсторон-

но. Тим часом критикуючи Івана Гушалевича почув „ряний“ українофіл п. Іван Франко »сил мног« і в кн. XI. на стор. 118. так каже: »Чи був у нього поетичний талан, чи ні, ми тепер не можем сказати«... а на стор. 119. »Чоловік добрий, чутем не глибокий, розумом не широкий, натура мов сотворена на те, що-б на подобу легкого човника перепливати понад найнебезпечнійші скелі« — се справди чиста метода »не жвяканя і не виплёваня« людей »розумом широкого« Івана Франка.

Єсли подивимо ся нині на діяльність Гушалевича, то мусимо признати, що в своїм часі він значно прислужив ся, іменно пісню »Мир вам братя« і кількома иншими співанками — а також своїми »Підгірянками«. Їго пісні підложені на ноти нашими музикантами були в своїм часі радо співані нашою молодечею. У тот час, коли то руских писаній було дуже мало, рускі співанки уложені на ноти сіяли головними двигателями русчини в наших товариствах. Як красною і будячою приміром пісень Гушалевича:

Красна зоре подиви ся
Ясним личком з висоти,
Близше, низше прихили ся,
Тугу з серця розжени!

Засвитай ми, як свиталась,
Коли-м в щастю моім жив,

Мило, щиро все сіялась,
Нім тя темний світ закрив! etc.

Сю піснь можете співати в сальоні рівно які в селянській хаті — всюди она прийме ся з вдячністю, хоть не ма в ній властиво різко проголошеної ідеї. Як же-ж не приятні, пізнійше зложені пісни про »зорі«, приміром:

Ти зоре, що тремтиш
І блудиш наче п'яна
І мечеш крові блиск
Мов кровію налята —
Ні ти провідник наш,
Ні сонце сего світа,
Що сходу свого жде
До рана!***)

Оціняючи Івана Гушалевича—в літах єго властивої діяльності—треба завсїгди узгляднити обстанови, серед яких він діяв. Ті об-

***) Тут приводим лише саму піснь, котру вважаєм зовсім невдатною. Імени автора тої пісні не виявляєм. Примітою наших гурткових літератів-гургурдядьків єсть в подібних випадках найголоснійше викрикувати імя автора, щоби тим способом єго спаскудити і снаплюжити, а самим по своїй думці засіяти; однакож ми уважаєм той спосіб нікчемним. Протів автора ми зовсім не виступаєм, лишень желаєм, най пише з пожитком для рідної літератури та бажаєм, най більше таких зорей не творить.

I. B.

станови ніяк не рівні були нашим, Люд край-
не темний, інтелігенція дуже мало численна,
література майже жадна. Руским язиком ле-
две хто займав ся. Гушалевич на початку
еще більше держав ся людової мови; то-ж
перві єго проби стихові нашли приют в ру-
ських серцях; на жаль почав ся він від народ-
ного язика що раз більше віддаляти, заразом
єго літературні річі ставали не до увірення
мертві і вялі. В р. 1865. (в «Підгірянах» і пр.)
де еще одізвалась народна струя, там єго річ
ставала живійшою і бистрійшою. Опісля, коли
народний язик у него майже зовсім заник,
завмерло і житє. Новими, хоть і значно біль-
шими поемами він не заняв нікого: ледви
хотілось вірити, що то той сам півець, що то
першими своїми піснями будив у родимців
житє і любов до свого. Ми увірені, що Іван
Гушалевич, держачись свого людового язика,
був би що раз більше зискував на живости
а навіть і що до річи ставав би що раз біль-
ше привлекаючим. На жаль він що раз біль-
ше гирив язик а з ним і річ і став для га-
лицких Русинів, в кінци мимо всего стараня
писати якимсь висшим літературним язиком
зовсім байдужим і непотрібним. Яко один із
первих будителів галицких Русинів він безпе-
речно положив заслуги, котрі без сумніву бу-
ли-б далеко більші, если-б зубрищина не за-
горнула єго і в кінци не заморила природні

єго дарованя. Талант поетичний Івана Гушалевича не був великий; але великих поетичних талантів не так легко найти навіть у народів далеко більше від нас розвитих і щасливійших. Межи першим будителями руского слова в Галичині він належав в своїм часі до важнійших.

*

В »Літературно-науковім Вістнику« за р. 1905. в книжці VIII. (за серпень) виступив п. Іван Франко в статі »Де що про нашу пресу« зухвало против мене, при чім не посоромився для піддержання своїх фальшів грубо збрехати.

В статі »Правда в очи коле« написав я против п. В. напасливої критики, так як она заслужила. П. Іван Франко, котрому ся статя, рівно як і зладжена мною рецензия на виданий спілкою переклад книжки Феррієра про Дарвінізм дуже була неприємна, написав, що в статі »Правда в очи коле« »не видко нічого-гісенько, крім якої-сь безцільної і безпредметової злости не відомо на кого і не відомо за що« (стор. 181). Ся рецензия, хоть і написана по причині напасливої критики п. В., таки що до плутаня язика головно звернена против п. Івана Франка, котрий дуже гордий »на« те, що єсть »поетом« малоруским чи там пак »українським...“ В тій статі, правда, я ще отверто не виказав був єго імени.

„На сю рецензію написав д. В. в книжці Л. Н. В. залютій б. р. деякі уваги, що докторкають почасти язових деталів, а по части тону рецензії д. Івана Верхратського Образливого в увагах д. В. не було нічогісенько, але був зовсім справедливий протест проти того незносно зарозумілого та диктаторського тону, яким п. Верхратський обговорює язові питання взагалі і свої заслуги особливо, тай звернено увагу на те, що власне д. Верхратський, ніби то очищуючи нашу мову, сам насилує її, занечищуючи свої писання масою неольогізмів та провинціоналізмів, які роблять книжки п. Верхратського, вже без огляду на їх зміст, за для самої їх мови зовсім нестраними для Українців з Росії“.

П. В. давав мені язові „деталі“; образливого в єго увагах не було „нічогісенько“; я маю прибирати незносно зарозумілий та диктаторський тон в язових питаннях і в обговорюваню своїх заслуг, а власне занечищую свою мову неольогізмами і провинціоналізмами, через що она зовсім нестрани для Українців з Росії.

Образливого в статі п. В. не було „нічогісенько“. Про те не буду тепер говорити повторно, два рази про одно говорити мені не хоче ся; тільки лише скажу, з язових „деталів“ п. В. мені „нічогісенько“ не потрібно. Де той зарозумілий та диктаторський тон в я-

зикових питаннях і в обговорюванню моїх „за-
слуг“, я не знаю, не знаю також, до чого-б
те все мені придало ся. Я для руского (мало-
руского) языка працював єдино з залюбованя,
але за свою працю не мав і не жадав якої
осібної нагороди. Неольогізми я творив там,
де они потрібні; провінціоналізми я впрова-
джував для збогаченя языка літературного, при-
чім не силовав нікого мені послїдовати. Бо-
гато неольогізмів мною утворених уживають
і Українці за кордоном а і сам п. Іван Фран-
ко не знаючи може навіть, що то я їх утво-
рив, послугуєсь ними.

Що до Українців закордонних скажемо
сю незаперечну правду они скорійше ніж Га-
личане стали писати чисто по народному;
з самого почину дуже хороші річи успіли ви-
творити, котрі нам все приміром можуть сія-
ти. Але небавом їх праця літературна зістала
придавлена урядом, а і доси той гнет з мали-
ми перемінами триває. Говорить, що хочете,
про конституцію, про нові порядки—нові ча-
си, а такої в сущности старі порядки. Уряд
не охочо дивить ся на всі починання Україн-
ців, котрим — чи справедливо, тут розбирати
не будем — не вірить. Тому то нові твори У-
країнців більшою частию мають — іменно в
язиковім згляді — боляки. Іменно терміни їх
надто штучні а взяті понайбільше з російско-
го або з польського. Иногді они на місто ро-

сїйских таки прямо беруть польскі. Коли на-
 родовці галицкі радісно беруть нові, добрі сло-
 ва українські, писателї українські нові, зовсім
 добрі, галицко-руські, з люду взяті слова ува-
 жають нестерпимими неологізмами. Майже в
 кождім новоукраїнськїм дїлі находим: підкре-
 слити, викреслити, закреслити, перекреслити
 (підчеркнути, вичеркнути, зачер-
 кнути, перечеркнути), ростлумачувати
 (розтолкувати), замір (намір), ріжно-
 манїтний (розмаїтий, розличний), одно-
 манїтний (одноставний, однообраз-
 ний), завше (все, завсе, завсїгда), на
 завше (на все, назавсе), ринула стїна (гря-
 нула стїна), більший чим (більший нїж), не
 вже (росс. не уже ли), тут але сього не було
 (але тут сего не було), від Галичан непотрі-
 бно взате істнувати (польск. istnieć, єствова-
 ти) і багато інших виразів; також під згля-
 дом ортографічним (хоть се поменшої ваги)
 находим неоднo провінціональне, а часто та-
 ки невміле: цей, ця, це, цею, цієї, цим, цими
 і пр. (сей, ся, се, сегс, цієї або сеї, сим
 сими), польський (місцева форма українська:
 полський), справжувати, підюжовати (але: при-
 суджувати; коли так, то: справджувати,
 під'юджовати), шляхецький (шляхот-
 ский), шляхетний (шляхотний), вищий,
 низчий (висший, низший), що до грама-
 тичних форм: вага гнїту, власності (гнету,

в л а с н о с т и), відомостів (в і д о м о с т е й) і пр. пр,

Правда, під зглядом язиковим часто велику не увагу находим і у многих, галицьких народовців: насікомі (к о м а х и), средство (ро- сийське, по малоруски: с е р е д н и к), возьний (во- з н и й), трускавки (п о л у н и ц і), чашка (л о б и н а), справозданє (з в і т), непромакальний (н е п р о- м о ч н и й), непоказьний (н е п о к а з н и й), шкло (с к л о), шклянка (с к л я н к а), шкляний (с к л я н и й), спружина (п р у ж и н а), поверх- ня (в е р х н я), скрайний (к р а й н и й), знаток (з н а в е ц ь, з н а т е л ь), нарибок (н а р и б е ц ь) нашірок (н а с к і р е н ь), тутейший (т у т е ш- н і й), вчерайший (в ч е р а ш н і й), тамтейший (т а м о ш н і й), сьруба (ш р у б а), до нічого (н і д о ч о г о), в нічім (н і в ч і м), перед ні- ким (н і п е р е д к и м), залічка (з а ч о т), той товщ, того товщу (т а я т о в щ, т о ї т о в щ и) оцінив того же намір (о ц і н и в є г о н а м і р), із сухотів (і з с у х і т), справоздавець, справоздатель (з в і т н и к, з в і т у в а т е л ь), жужанє мух (б р е- н е н є м у х, ж у м л е н є м у х; російс. жуж- жать=б р е н і т и, ж у м і т и), ричалт (з а г а- л и н а), мабудь (м а б у т ь) проца (п р а щ а) застосувати (п р и м і н и т и), підчиненє »ся« властям (п і д ч и н е н є в л а с т я м), ранній, ран- ня мова (р а н і ш н і й, р а н і ш н я м о в а, а р а н н і й в ч а с н и й, р а н н і с л и в к и), фалшивий (ф а л ь ч и в и й), фалшувати (ф а л ь ш у в а т и),

пісковець (пісковик, пісчаник), тетерев (тетерюк, катервак), шпони, з шповів (кігті, з кігтей), так книжки, як і газети (як книжки, так і газети), так з причин політичних, як і економічних (як з причин політичних, так і економічних), так від своїх як від чужих (як від своїх, так від чужих), так економічного, як і політичного боку (як з економічної, так і політичної сторони), промову знамениту так з огляду на зміст, як і краснорічive виголошенє (промову знамениту як з огляду на зміст, так і на краснорічive виголошенє); говорять добре: мачиха, мачоха, але вже мено села мусять зовсім чудно зміняти на: Мацишин, хоть люд говорить правильно: м а ч и х а, М а ч и ш и н і пр. пр.

»Констатуємо, що п. Верхратський проявив добрий поліцейський нюх, догадавши ся, що за буквою В. криєть ся д. В. Гнатюк, і тим своїм відкритєм схарактеризував дуже добре свою вдачу і науковий рівень свого думаня. Констатуємо нарешті, що остатні слова цитованого нами уступу, покладені п. Верхратським мов дословний цитат із »Л. Н. Вістника« не находять ся в такій фразі у всіх виданих доси 30 томах сего виданя, отже не цитат, а видумка самого п. Верхратського а властиво єго „віц“, що стоїть зовсім на тім самім рівні дотепу, як коли малий вуличник покаже вам язик“.

Той сам Іван Франко, що то смів про мою не підписану статтю: Замітки про взаємини руского язика і народної літератури“, поміщену в »Денници«, печатно оголосити, що автором тої статі — то я, і її в »Сьвітї« 1881. огидно спаплюжити, той сам Іван Франко, що видобув і не знать яким правом публікував віроятно самим Іваном Гушалевичом написану похвалу поезий Гушалевича в »Московских Відомостях« — той сам Іван Франко сміє так говорити! То характеризує доволі єго »вдачу і науковий рівень«. Що п. В. Гнатюк під своїми »критиками« в »Л. Н. Вістнику« підписував і підписує ся В., те загально всім звісно. Не було се жадним »відкритєм«. З самого почину про те знали люде в народовецкій партії, рівно як і в других партіях. Впрочім, хотьби навіть, що рішучо так не єсть, я перший відкрив значенє букви В. під статями »Л. Н. Вістника«, шкоди для п. В. Гнатюка не було би жадної: він зовсім незалежний чоловік. П. В. Гнатюк єще перед тим грозив мені в двох листах (котрі посідаю досі), що против мене буде виступати в »Л. Н. Вістнику«, отож злослива стаття єго для мене зовсім не була несподіванкою. Причина тої гидкої історії, як звичайно у гуртковців, мала і нікчемна. П. Федір Примак помістив статтю іхтиольогічну в збірнику математично-

природописно-лікарської секції*). Про тоту статтю в звіті німецьким, уложенім без мого відома, було згадано в короткості, але так невміло, що волосє стає на голові, хто міг такий звіт, котрий властиво мав бути перетолкованєм мого звіту руского, написати**). Я довідавшись про се, очевидно мусів обрушити ся. По німецьки більше читають, ніж по руски, а прочитавши такий non sens гарно подумують про ціле товариство і про мене яко голову секції. Тож я на найблизнім засіданю секції підніс тоту справу а заразом в острих, але правдивих словах скартав того невідомого пана, котрий тим німецьким природописним звітом тільки сорому наніс цілому Товариству.

*) Збірник математично-природописно-лікарської секції Наукового Товариства імени Шевченка Т. VIII. Вип. II. У Львові, 1902. Наголовок статі такий: Єще кілька слів про глезу (thymus) риб кістноскелетних (Teleostei) з узглядненєм осклівців (Ganoidei) і кругоротих (Cyclostomi). Написав Федір Прима к.
I. B.

**) Послі того так ганебного звіту німецького написаного якимсь безстыдником »всезнайком«, котрий оказав ся крайнім незнайком в річи, про яку спаскудив свій славний звіт, рішено в секції мат. природописно-лікарській, що і німецькі звіти робіт секційних може готувати тільки голова секції або одвітний автор статі. Звіт про працю н. Примака з р. 1902. поручено голові секції по німецьки

Всі на засіданню притомні члени секції математично-природописно-лікарської зсолідаризовали ся вповні з моїм замітом а zarazом зажадали, щоби в будуще і звіт німецький завжди ладив дїл одвітної секції; так мало запобічи ся дальшим скандалам. Коли звіт німецький виходив у Львові, п. В. Гнатюка у Львові не було, бо для поратоваия здоровля бавив за границею. Хто ладив той німецький звіт, не знаю і доси певно; говорено досить голосно, що редіговати мав єго п. І-зан Франко, а ладити якийсь правник. Оскільки се правда, я не слїдив, а в заміті поданім в книзі засіданій секції математично-природописно-лікарської виразив ся загально. Тим замітом учув ся п. В. Гнатюк, котрий тим часом вернув з заграниці, вельми діткненим і написав до мене майже безпосередно лист, в котрім жадав від мене в протязі 24 годин витолкованя і поданя, чому то я єго підозріваю. Розуміє ся, я навіть і не думав о п. В. Гнатюку, тож жадного виясненя не чув ся обовязаним давати. На другий день п. В. Гнатюк прислав мені служником лист вельми

еще раз зладити і випечатати, щоб хоть в части направити «поступний, не заскорузлий і не стухлий» звіт всезнайків в німецькій хроніці Н. Т. ім. Шевченка.

I. B.

образливий і імпертинентний із згаданими погрозами.

Лож, що „І. -ацький не зна різноманітності нашої невгавучої мови“ я помістив дословно як цитат „Л. Н. Вістника“. Вправді поміщені слова „І. -ацький не зна різноманітності нашої невгавучої мови“, але не як цитат „Л. Н. Вістника“, а як часту говірку а иноді і писанину декотрих „критикуючих“ гуртковців. Оно смішно і згадати про те, що декотрі із них пишуть: Верхрацький, думаючи, що тим осягли самий верх національного вислову, але: сьвітський, студентський, людський, громадський.

Що при всій зарозумілості гуртковців єсть велика доза ігноранції, про те кождий хто хоче глибше слідити, переконати ся може. Що „гурток“ завладів головно цілим рухом літературним в наук. Товаристві Шевченка, не мож дивовати ся, коли спогадаєм, що у нас літератів независимих майже нема, що переважна їх часть, властиво тільки побічно може займатися літературою. Впрочім не в тім біда, буває се і в інших народів; та поведене декотрих гуртковців єсть в многих зглядах провокуюче, родяче незгоду між народовцями; головною їх пружиною діяльности то руда зависть і охота всіх спаплюжити, виключно самим, лише самим блестіти. Шкодлива для загальної справи їх

діяльність єсть проте в високім степені доганна.

»Задачію граматики єсть види язикові, о скілько се можливим, упорядкувати і усталити“. Се висказ загально знаний, лише незвісний п. Іванови Франку, котрий вправді подає слушно загальні вискази що до новочасної граматики, але їх в практиці зле розуміє. О язових новотворах і їх оціненню граматикою се правда, але якже-ж переборщено понимає їх п. Іван Франко! Те все, що про новочасну граматичу нагородив п. Іван Франко, річи звисні, а після тих новочасними європейськими філологами поданих указок я більше ніж сорок літ поступаю. Як же-ж понимає п. Іван Франко задачу нашої граматичи? У нас приміром говорять в многих околицях „цей, ця, це; здається, робиться“; се для граматичи важне, але таки в книжках тепер писати ся буде: сей, ся, се; здає ся, робить ся. Говорять: замість, місто, замісто — але декуда і »замість« — з чого таки вибрати форми: замість, місто, замісто. Розуміє ся, що таким річам не належить давати надто важне місце і „цей, здається (здається) і замість« надто сильно порікати! Але і в подібних случаях єсть певна доля в важности виразів. І так на пр. тета, тітка, цюця, цютка у люду можна мішма почути, але лише форми тета і тітка в рускім

письмі повинні уживати ся. Очевидно, що нерозуміючий, котрі правильні форми належить вибрати (як п. Іван Франко), буде моїм словам упрямо противити ся.

В статі п. В., як твердить п. Іван Франко, образливого не було «нічогісенько». Вправді п. В. таки сміє ся з мого виводу «самоїлка» і попросту мій висказ, що я чув від якогось старого сьвященика, тепер вже небіщика: ніби то, що був дяк Самоїл і від него то названо той спів «самоїлка», уважає яко побрехеньку, але то зовсім нічого, предся то подає такий «певний» чоловік, як п. В. Після о. Порфирія Бажанського про дяка Самоїла нема ніяких письменних документів, а самоїлка походить не від самоволі а є перетворене слово «самолівка». Тим я «страшенно» затріумфовав, хоть властиво я «сам себе висік».

В цілім тім говірканю п. Івана Франка нема правди а вилазить нерозумінє цілої тої справи і велика метушить ся злоба. Моє сказанє, що самоїлка походить від дяка Самоїла (Самуїла) п. В. зовсім висміває, а те, що я подав про слова старенького сьвященика, обруганє зовсім «гречненько». Мені, котрому доси ніхто не виказав неправди, смів п. В. з добра дива закинути брехню. Тому висміяню і обруганю вторував і п. Іван Франко, засмлюючи на свою праводлюбну грудь картку з

написом: „Шейковского. Шчо таке Ібн Дастова Русь. 1880. року“!

Мушу дати тут обширнійше обясненє. Про те, що самоїлка походить від Самоїла, я передше думав а так само і тепер думаю. Єсли-б я сам того дійшов, так нїяк би того не стидав ся. Але було то так. На екскурзіях язикових заїхав я раз до бл. п. о. Льва Ясеницького, пароха в Старій Соли, де і вчув від него згадку про дяка Самоїла і про Самоїлку, та лиш шкода, що про того дяка більше не провідав. Згадка про дяка Самоїла і звязану з ним назву співу: самоїлка до разу менї припала і я її приняв яко дуже ясну і правдиву та лиш письменні докази про того дяка менї хибують і доси. По моїй думцї „самоїлка“ могла лише повстати від Самоїла; нї самолівка, нї самовілка не могли дати „самоїлку“. Самолівка до виговору не трудне, впрочім находить ся у нашого люду не змінене того слово і означає прилад, що сам ловить. З легкого слова „самолівка“ щоби повстало „самоїлка“ ледви припустити можна. Суть подібно зложені слова як мишелов, мишелівка. Ще неможливійше язикове перетворенє слова „самоїлка“ із самовілки. Часто стрічають ся села звані вілька, вулька (походить від „воля“), ль нїколи не переходить в тих словах на л. Але менше про те. Як міг наш люд говорячи про спів

церковний, в котрім, чи він нотний, чи ні, єсть завсїгди певне право, що він собі „самовїлька“. Се дуже би соромило і наш обряд і єго співи. Назву „самоїлка“ впрочім знають лиш у нас в Галичинї. Те показує, що она мусїла повстати у нас в Галичинї; про єї приміту близше говорити не буду, бо співом не займаю ся.

Пишучи статю »Правда в очи коле« удав ся я до фахового в церковнім співі у нас мужа, іменно до Виреп. о. П. Бажаньського, котрий був ласкав менї дати поясненя в тім зглядї. Про ті поясненя, а передовсїм про „самоїлку“, котру Вир. о. П. Бажанський уважає яко повсталу з »самолівки« я при кінци моєї статї згадав. Словами з уст фахового мужа я збив пuste і неприличне говірканє п. В. про якісь »самовілки« в церкві. Що до самого виводу того слова під зглядом фільольогічним я не одізвав ся ні словом.

Отож збрехав п. І. Франко кажучи що я категорично твердив про компетентних людей, священників і істориків церковних, котрі піддержували мою віру в дяка Самоїла. В рецензії про »Дарвінізм« ст. 10, я кажу: »Сей вивід (даний бл. п. о. Львом Ясеницьким про дяка Самоїла і спів від него названий) більше до мене промавляє. Може ся згадка спонукає декого з нашого священства, а іменно з наших фахових учителїв церковної музики до

точного опредїлення, звідки взяла ся у нас самоїлка« — а в статї: »Правда в очі коле« на стор. 14. каже Впр. о. Порфїрій Бажанський: »Співати самолівкою значить співати мелодию музикальну не з нот, лише після слуху. Єсли дійсно „самоїлка« названа від імени дяка Самоїла — на що однакож не ма документів письменних — і дяк Самоїл міг співати лише на стародавну самолівку«. Хоть п. Іван Франко і назвав моє говоренє про Самоїла і названє того співу церковного »простою блягою«, так виходить, що то зовсім з моєї сторони не було караманом, а тільки п. Іван Франко єсть караманником.

Написав я, що »всезналь гуртковий« віддав Aequivalent словом »рівнобіжник«. Закидує мені п. Іван Франко, що я не згадав, де сей злочин був сповнений і ким, що питає, чи се (коли лише раз стало ся) не є простий друкарський блуд. На се одвічаю, що сю книжку (котрої автором єсть д-р. Пулюй) перепечатував в виданю Спїлки по своєму п. В. Гнатюк, а на запитаня, котрі посипались по випечатаню, коротко сказав, що він думав, рівнобіжник єсть то само, що Aequivalent.

„Що сказав би прим. п. Верхратський, як би хтось його „Знадоби до словаря южноруского“ вид. р. 1877. назвав недоладною клінтаиною, за те тільки, що там слово »гаргара« перекладено „ein grosses, schlecht eingerichtetes

Zimmer“ (стор. 9.) а шушерепка — Morchel?“ стор. 187.

Сказав би, що той хтось або п. Іван Франко що до першого слова злосливо збредав, а що до другого взяв ся говорити про те, про що не знає нічогоісенько.

Знадоби до словаря южноруского І. У Львові. 1877. стор. 9. Гаргара (Др. verächtlich) ein grosses, schlecht eingerichtetes Zimmer. стор. 85. Гаргара (Кал.) etwas Grosses, Plumpes. Баба, як гаргара. Хто годен таку гаргару опалити (о покої) cf. огвара. Подано се слово так, як мені лучилось учути; я перший привів єго вперед в тім сенсі, в яким учув в Дрогобиччині (стор. 9.), а відтак в Калущині (на стор. 85.) в обширнійшій значеню а zarazом поміщено порівнанє з лемківским огвара. До словаря робить ся ужиток з всяких значеній.*) Що до виводу того слова я тепер иншого мніня. Іменно „гаргара“ уважаю яко вираз посвоячений з словом »гора«, а повсталий через здвоєнє: гар—гара.

*) Малорусконімецький Словар уложив Евгений Желеховский. 1886. I. стор. 137. Гаргара etwas sehr Grosses, plumpes; grosses, schlecht eingerichtetes Zimmer. В. Beine keiflustigen, bösen Weibes, Н. 267. — Перше значенє подано з моїх „Знадобів“ 1877, та не приведено жерела, як се у Желеховского буває часто, іменно у слів написаних з моїх книжок. I. B.

„Шушерепка“ або як я пізнійше стрів у люду на долах притикаючих до Гуцульщини: шушерепка (ся форма правильніша) значить *Morchella*, *Morchel*. То єсть властиве значенє того слова. Декуда в Гуцульщині уживають „шушерепка“ насмішливо часто також в значеню спорзнім, бридкім. Але сміяти ся з кого, що „шушерепка“ називає *Morchella* — се було би так дивним, если би хто висмівав, що качкою зовуть *anas*, *Ente*, тим часом, коли качка має декуда спорзне значенє, так само як шушерепка у Гуцулів.

У Гуцулів спорзне значенє має часто і ф ó ш к а в к а, котрий вираз властиво значить *Lycoperdon*, *Bovist* а в інших околицях зве ся також по руски: пурхавка, пурша курявка, бздюха і пр. Також в німецкім: *Bovist*, *Buff-fist***) досить бридке має значенє примінене до того гриба, а *Tournefort* в латинській науковій термінології ввів з німецкого переведене: *Lycoperdon* з *λύκος* і *πέρδω*.

„Або як назвав би він моє поступованє, як би я почав докоряти йому неуктвом за те, що в своїм перекладі Ваканової драми „Перед світом“ (Л. Н. В. 1900 —) переклав *Rozon* на

**) В інших околицях Німеччини: *Bubenfist*, *Pfaffist*, *Pfauenfist*, *Weiberfist*, *Hundspiss* і *Wolfspiss*. I. B.

Познань зам. Прешбурґа і тільки на моє представленє позволив поправити сю і декілька помилок? Я не сумніваю ся, що коли-б я із за сього бундючив ся та шпигав йому в очи, він назвав би таке поступованє дїтвацьким або штубацьким“.

Назвав би се все підлою брехнею п. Івана Франка. Драма Вакана вишла в січни 1901. р. Я її по одержаню 27. січня 1901. р. перевів і вскорі дав до редакції Літературно-Наукового Вістника. В Л. Н. В. була она печатана 1901. р., в кв. XI і XII. Чому п. Іван Франко написав, що вишов мій перевод затитулований »Перед Досвітом« в Л. Н. В. року 1900, отож перед тим, нїм ориґінал явив ся, не знаю. Може звичайне недбальство п. Івана Франка, може забудка або може...

Даючи до редакції Л. Н. В. мій перевод, я згодив ся на зміну правописи, до котрої я взагалі меншу привязую вагу пр. місто: єго, єму — його, йому і пр. Позволив я ті зміни робити. але жадні инші. Тим часом п. Іван Франко не лише тих змін позволив собі, але і декотрі инші. І так приміром місто молодий пан, junger Herr всюди поклав панич, не знаючи, що в угорско-рускім »панич« зовсім не уживає ся. Тим способом багато уняв льокальному говору. Було вже зроблене, знов все переміняти, то-б стояло багато часу; тому хоть

се трохи було зроблено не влад, не так як я хотів, я пристав. В драмі *Der Tag. Drama in vier Aufzügen von Stefan Vacano. Berlin. 1901* на стор. 1. на переді в надписи находимо: „*Es sind stolze schöne Physiognomien darunter, aber auch seltsam komisch anzusehende und sie sind durchwegs in Posen abgebildet*“. *Posen* значить *Познань*, я так і перетолкував; але п. Іван Франко замітив, що єму здає ся, мабуть *Posen* тут значить *Прешбург*. Я не причуваючи нічо злого, позволив єму послїдити (чого тепер жалую) і в разї, коли б справді се було *Прешбург*, поправити. Однакож опісля в коректі я тоє місце єще раз прочитав в оригіналі і пізнав, що *Posen* тут не значить жадного міста, ні *Познаня*, ні *Прешбурга*, а *поз*и або *пост*ави, тому я перемінив так: „Між портретами, що змальовані майже всі в *поз*ах, видно горді, гарні фізіогномії, але подекуди і чудернацкі, настобурчені; понайбільше з великими усами“, (гл. „Літературно-Науковий Вістник“. Книжка XI. За падолист 1901. року, стор. 201 і осібний відбиток стор. 10, стих 5—7). Тим часом 1905. р. розказує п. Іван Франко про місто *Rozon* (!), котрого в цілій драмі нема, і подає фальшивий рік видання тої драми: 1900, а разом місто *сторони* *пробіл*, що розуміє ся значно утрудняє тому, хтоби хотів сам дослі-

дити*). Так не причинив ся нічим до доброго діла, сам же набрехав доволі. Справди чисто франківський спосіб!

Які то „помилки“ я позволив єму поправити, не подав п. Іван Франко, я про жадні помилки не знаю. Лишень єму маю завдячити, що Гейза він слідуєчи дуже „певному“ чоловікови, „поправив“ на „Гейжа“ і я доперва в відбитку тую неточність поправив.

При кінци облудно і зухвало твердить п. Іван Франко: »ваш противник не злякаєть ся, чесно достоїть вам кроку і дасть відповідь на ваші закиди«, що »він вимете по змозі стухлятину, фарисейство, заскорузлость та надуте неучтво з тих інституцій, що повинні бути храмом чистої наукової праці та безоглядного служеня правді й розвоєви нашого народа«.

Що „противник“ не злякає ся, що він чесно (?) достоїть кроку і дасть свою „учену“ відповідь на всі наші закиди, завинувши ся в плякат з написом: »Шчо таке Ібн Дастова Русь.« Шейковського 1880, про те ми і не сомніваєм ся. Такому „чесному“ правдолюбю, як п. Іван Франко се можливе; однакож не віримо, щоби люде справедливі і тямучі єму повірили.

*) Posen, Познань. — Прешбург нїм. Pressburg або Presburg, слов. Prespurk, угорск. Pozsony, лат. Posonium. I. B.

Впрочім він „по змозі“ причинив ся до усунення „стухлятини“ і „заскорузлости“, розуміє ся, яко „совістний“ чоловік з чисто „наукових“ причин. І так я подав до Наукового Товариства ім. Шевченка о випечатанє висшого курсу „Зоології“. Зоологію ту я писав 4 роки (1900—1903), всего на 100 аркушів друку викінчаючи перед всім дуже старанно термінологію і номенклятуру. Довго над тим раджено, та ухвалено наперед дати зоологію до оцінки. Протягнуло ся се до весни 1896. року. По одержаню оцінки скликано виділ і ухвалено печатанє зоології. Ухвала була, та до виконання тої ухвали далеко. Небавом знов скликано виділ і єще раз порушено справу моєї „Зоології“. Тим часом обробив більшу часть членів п. Іван Франко. І так почали панове виділовці говорити: печатанє „Зоології“ стояло б 20.000 золотих т. є. 40.000 корон, а зоологія буде за 10 літ перестаріла (!). Так богато видати товариство не може. Печатанє „Зоології“ вже ухвалене знов взято під обранду і знесено „для браку фондів“. Так ухвалили панове, що самі на зоології не розуміють ся і послуговували ся аргументами не своїми а їм злосливо підданими, при тім зовсім фальшивими. Товариство, що має власну печатню, печатанє одного великого аркуша в 1000 примірниках стояло б не більше 20 золотих або 40 корон; отож 100 аркушів сто.

яло-б 2.000 зол. або 4.000 корон, кліші до 500 зол. або 1.000 кор., але числім вже разом кругло за цілу книжку 3.000 золотих або 6.000 корон; коректу від аркуша числю лише 20 золотих, разом за 100 арк. 2.000 зол. — разом з печатанєм: $3\,000 + 2\,000 = 5\,000$ золот. або 10.000 корон, т. є. одну четвертинну того, що противники навели (40.000 корон!), щоб не допустити до печатання зоології. Смішним заміт, що за 10 літ моя зоологія буде вже «перестаріла». Як би так мізковати, тобі властиво жадної книжки наукової не видавати, бо о кождїй науцї дасть ся того сказати, що за 10 літ буде дещо в нїй змінене. Що до термінології і номенклятури моя зоологія має тим більшу стійність, що оперта на людовій підставі, а тої не стратить ніяк за 10 а навіть за 100 років. Що до річи то зміни, які настануть за 10 років, такі можуть бути незначні, що книжка через те не стратить на вартости; коли написана добре, то і по 50 роках буде мати свою стійність. По 10 роках перестаріти ся може хіба який підручник школьний, але не тратити вартости діло наукове. Ото-ж всі аргументи приведені против моєї зоології лишень соромом стають для тих людей, що заєдно балакають про «український університет» і в сей «сердечний» спосіб беруть ся підпомагати до тої ціли.

Впрочім тямити належить, що моя зо-

ольогія в тім об'ємі у нас перша. В разі випечатання она поділила-б ся на дві часті, кожда по 5 зол. або 10 кор. Ціла зоольогія стояла-б про те 10 золотих або 20 корон; цілий наклад спроданий виносив би 1.000×10 зол. = 10.000 золотих або 20.000 корон (не числячи рабату). Розпродаж цілого діла шла би не скоро, а можна би числити на яких 50 літ. В кождім случаю страти материяльної для товариства не було би ніякої. Належить також і про се згадати, що Наукове Товариство ім. Шевченка печатаючи наукові видання на пр. Збірники етнографічні ледво чи може числити на сильніший відбор книжок публікою т. є. мусить тратити, а здає ся нам на ті книжки більше тратить, ніж би в найгіршім случаю уронила на »Зоольогії«, котра, хоть і проведена науково, таки більше займає загаль образований людей, тим паче, що увзглядає крім важнійших річей заграничних, головно наші краєві звірята. До поострення читателів служать впрочім і ритовини виконані совісно.

Єсли мені за життя не удасть ся випечатати зоольогії (в 62. році і діткнений тепер тяжкою хворобою, надію не можу мати велику), то ціла моя праця змарнує ся. Могла-б вправді печатати ся книжка тота по моїй смерті, однак єї випечатанє стояло-б тогді далеко більше а з досвіду відомо, як звичайно посмер-

тні видання бувають видавані. Одмова виділу Наук. Товариства ім. Шевченка печатати висший курс зоології се справди велика заслуга певних панів для українського університету і для цілої нашої літератури, а треба еще зауважити, що термінологія і номенклатура природописна найчисленніша і трохи чи не найтрудніша.

На тім би вже нам закінчити. Не буду тут багато говорити п. Іванови Франку, любезному своєму ученикови, котрому я був таким професором, яким би для рідного сина не міг бути лучшим. Справди трудно найти таку зависть і ненависть у ученика, котрому лише добро робило ся. А ще і надто: не тільки п. Іван Франко був моїм учеником, але і трох єго синів ходило підо мною, і для них був я учителем як отцем — хоть і знав, що їх батько п. Іван Франко з «вдячности» ненавидить мене, бо „доброту» батька на синах карати, уважаю нікчемним. Тепер п. Іван Франко вже мене не потребує, то-ж в єго серденьку лише злість і ненависть для мене, котрої вже закривати не потребує, а здавалось єму, що буде міг брехати на всі заставки і я зовсім нічого, так як і доси, єму не відповім.

Та дехто може замітить, таки то оно переборщене від свого бувшого ученика жадати, що-б він зовсім ділав по напрямі учи-

теля. Того ніхто не жадає. Примір власне довідний я сам. Бл. п. Іван Гушалевич був моїм катихитом. Вправді був він для мене, як і для всіх моїх колегів, справедливим; особної ласки однак не зробив мені жадної, впрочім такої я не потребував; але я оціняю його діланє яко катихита для цілої молодежи, його розумну любов для учеників і його щире занятє іменно тими учениками, котрі потребували піддержки і заохоти. Тому то я все почитаю його пам'ять і з глибокою почесністю відзиваю ся про него. Але таки що до питання язикового я зовсім иншого мніня ніж покійник. Мимо те я все, що Іван Гушалевич зробив для галицької русчини придатного, вельми ціню і тішить мене кожда удача його праця.

Зовсім инакше п. Іван Франко; він не соромить ся против давного свого учителя, против учителя трех своїх синів, не тільки в письмі ворожо виступати, але навіть злобно брехати.

П. Іван Франко був підо мною лише три роки: в другій, третій і четвертій класі гімназійній в Дрогобичи, де я ділав на него совістно і він хорошо розвивав ся. Потому перенесено мене на моє старанє до Львова. Опісля п. Іван Франко підляг зовсім иншим впливам, а на університеті у Львові знов иншим. Хоть і як оказав ся він мені невдячним, я забув те все, і думав, що то недосвідчена

молодість у него бурхає. Все прощанє з моєї сторони здалось ні до чого; п. Іван Франко, яко старий чоловік, показав ся тепер так злосливим і завистним против мене, як перед 30 роками. Єсли п. Іван Франко від почину свого виступу був незвичайно зарозумілий і зухвалий, так тому не подивуєм ся, коли зважимо, що судилось єму виступати в Галичині межи Русинами, котрі, іменно 30, а навіть 20 років тому назад, були менше розвиті і всяким екстраваґанциям п. Івана Франка не лише не противили ся, а навіть їх уважали »ґеніяльностью«. Те так єго роззухвалило, що він почав кидати ся на ріжних наших людей (народовців), котрим завидував навіть те скромне імя, яке може мати руский письменник в Галичині (і так М а с л я к а спогадив, бо чув, що таких історичних дум не годен написати, Г р а б о в и ч а, котрого повісти не дали єму спати, і інших). а навіть і з чужих літератур почав чіпати ґенієв пр. Мицкевича і Шилєра. Оно то і смішно стає, коли такий »великан«, як Іван Франко, стає висмівати світового поета Шилєра приводячи з єго поезий місце злосливо вирване, а те свідчить, що цілости або не прочитав, або не вспів зрозуміти. Певно реченє: *Der Mensch ist nicht geboren, frei zu sein* (Goethe's *Tasso*, II. 1.) єсть загальною правдою; тим часом Шилєра:

Der Mensch ist frei erschaffen, ist frei
Und wär er in Ketten geboren —

має свою правду, але тільки впливає з ситуації, яка представлена в драмі.

Та навіть в викладі габілітаційнім*) виголошенім у львівськім університеті 18. лютого 1895. р. п. Іван Франко про Тараса Шевченка так виразив ся: „В своїй боязні(!) перед мальованєм різких конфліктів між людиною і людиною поет доходить до комізму(!), бо коли н. пр. хоче показати нам в Яремі страшного местника і мучителя, то не вміє про него сказати нічого страшнійшого над те, що він »на ножах і днює і ночує« і що він »мертвих ріже, мертвих віша, палить«. Зовсім як той козак з народного анекдота, котрий хвалив ся, що вбив Татарина, відтявши єму руку й ногу, але голови єму не відтяв, бо єї у него не було«. Се глупе вираженє п. Івана Франка, стоїть зовсім на тім самім рівні дотепу »як коли малий уличник покаже вам язик« а навіть єще гірше. П. Іван Франко ніби хвалячи Шевченка виражає ся про нашого генія, мовби який хлопак ремісничий жартуючий про якого дурника. Певно такого викладу ще не було в нашім університеті, а заразом і такого збез-

*) Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Т. VI. 1895. кн. 2.

чещеня нашого г'енія устами »народовця«. Нічого би не мали, коли-б прелегент скритикував навіть острійше самого Шевченка — хоть се для виказання стійности »Наймички« не конче було потрібне — але дозволити собі на такі кпини, як п. Іван Франко, се предся за багато! Охочі Івана Франка боронити скажуть: та то правда, він завинив тут, та треба узгляднити у него брак одвітного виховання: він не хотів образити нашої народности, вирвало ся єму се зовсім мимо волі так собі. Виразити ся тим способом про Шевченка чоловікови, котрий габілітує ся на університеті, се річ не чувана; не допоможе тут „брак виховання«, бо маючи викладати про Шевченка, він повинен добре розважити, що може уйти, а що ні, що єго говоренє в данім випадку дотикає цілий народ. Чому так п. Іван Франко виразив ся, нам зовсім понятно. Славу Шевченку, хоть він не межи живучими, завидує; та мусів єго похвалити, хоть се не було єму приятно; тому хотів він по можности єго задернути, щоби звернути увагу на своє бистроумє. Маючи тую ціль на оці, він забув на все инше, і про те виразив ся так грубо, тривіяльно.

Зависть п. Івана Франка виявляє ся навіть до людей, з котрими він жив у тісній дружбі, єсли єго непокоїть їх »слава«. І так приміром Михайло Павлик був єго другом,

котрий йшов з ним разом durch dick und dünn. Новішими часами при обходженю єго ювілея Іван Франко навіть жертвував 100 корон на фонд свого друга. Але вскорі роздумав ся инакше. Правда що до творів літературних ніхто не буде рівняти Павлика з Франком, але що до чистоти характеру і сталости переконання мусять і ті, котрі зовсім иншої думки ніж п. М. Павлик, признати, що то чоловік, котрому під тим зглядом нічого закинути не можна. То не така вітрова хоруговка як п. Іван Франко. Ото-ж п. Іван Франко бере ся »розкривати« житє п. Михайла Павлика. Іменно твердить він, що Павлик видаючи газети соціялістичні не зовсім поступав чесно, а Ковалевский, що дав п. Павликови 2.000 золотих на цілі партії соціялістичної, потом приїхавши до Львова і побачивши господарку Павлика єго грішми (за аркуш газети платив п. Павлик 16 золотих в печатні!), так дуже згриз ся, що за два роки помер ражений апоплексєю! Шкода тільки, що правдолюбному п. Іванови Франку ніхто не повірить на єго чесне слово! »З'іванофранчив« свого друга, та єго поступованє кождий назве негідним а єго бистроумні заміти „дїтвацкими або штабацкими“.

Найде ся може який молодик, що п. Івана Франка тепер пожалує, бо коли минуло єму 50 лїт, ніхто не обізвав ся для звеличання „великого“ чоловіка, прошла тота річниця зо-

всім незаметно. О, правда! п. Іван Франко дуже нещасливий. Насміяв ся, напив собі трохи не з всіх діятельніших народовців, обругав найщирших патріотів, обсміяв і обхулив священників,*) а народовці за те почитили його за

*) Всіх наших священників не можна хвалити, найдуть ся між ними і такі, котрим не одно дасть ся закинути. З того однак нічого не можна взагалі висновати. І в кождім иншій стані бувають виєми. Але таки мусимо сказати, що переважно наші священники то люде чесні і високо патріотичні. Згадую се, як я раз на екскурзіях язикових заїхав до бл. п. о. Йосифа Витошинського, пароха в Денисівцях. Нашов я його дома межі селянами, котрих він окрім пожиточних відомостей, вчив також співу і музики. Поведенє його з селянами було так сердечне і любовне, як отця з дітьми. Я тогди порівнав себе з тим великим народовцем. Цілий час від р. 1864. я все щось нищав і старав ся в своїм зачерку для свого народа щось зробити, а предся як малим було те все в порівнаню з ділом о. Йосифа Витошинського. До так великої любови, до так великого пожертвова-ня як о. Йосиф Витошинський я не здібен. І мимо волі я нагадав Мицкевича:

W myśli chęć tylko widzim, w działaniu
[potęgę,
Trudniej dzień jeden przeżyć, niż napi-
[sać księgę.

Власне тії слова, котрі п. Іван Франко, не зрозумівши їх, по своєму обругав. О. Йо-

житя в сали засіданій Н. Т. Шевченка портретом. Вправді той портрет не так представляє єго, як він дійсно виглядає, а так, як коли-б він дійсно був красавцем на всю околію; та те бачите нічого, се ще збільшує єго «славу». «Руснаки! Українці! ха-ха! сих можна спаплюжити, як хочеш, а будуть мати перед нами м о р е с, ще легше нас слухати муть!» так відай думав п. Іван Франко дивлячись на свій розкрашений портрет!

Себе вихваляти п. Іван Франко все мав на думці, хоть би се сталось коштом других людей, котрих в загалі зовсім не цїнить. От і тепер приводячи „студії над Українськими народними піснями“ (Записки Наукового Товариства імени Шевченка. 1907. II. В. на стор. 40.) він пише:

сиф Витошинський присвятив ся для добра своїх прихожан; задля тихої і совісної праці для своєї пастви не мав ширшої слави. Але те все не спиняло єго в трудах повзятих для ідеї. О. Йосиф Витошинський походив з давньої родини священничої.

Другим приміром най буде бл. п. о. Станислав Новосад, парох в Підгайцях. Був він сином селянським. Знали ми єго ще яко бідного ученика гімназійного. Станислав Новосад яко ученик був смирний і потульний, але мимо своєї бідноти крішко любив свою народність. Кождою рускою книжкою ново у нас виданою він вельми тішив ся, і куповав до

Ніжки мої біленькії,
 Не мати вас умиває,
 Пісок пальці розідає, (властиво: роз'їдає)
 Кровця пуки(?) заливає.**)

»Цікаві тут слова „пуки“ може помилка замість „путі“, дороги і пр.« П. Іван Франко не зрозумів „пуки“, а єсли-б списователі тих пісень жили, то-б їм добре за се змив голову („пуки“ він, Іван Франко, сего не розумів! то зле списано, очевидно помилка невдатних списователів!); але вони вже не живуть, то-ж шкода їх займати, і так Івану Франку вони пошкодити не можуть. Однакож все таки нагода почванити ся великим своїм знанєм і ерудицією, тому дав знак питання при слові

своєї бібліотеки. Скінчивши гімназію і здавши матуру вступив до руского сїменища. Ставши священиком він присвятив ся для свого люду. Працював совістно, але тихо; в дальших кругах про него ледви чи було чути. Р. 1904. захорував він смертельно; перед смертю все майно, яке придбав, 60.000 золотих (120.000 корон) пожертвував на запомоги для руских учеників а роздачу тих запомог поручив „Просвіті“. То був правдивий патріот!

Тут наводим лише сї два приміри священиків патріотів вже померших, а не наводимо більше, іменно не хочемо говорити про живучих, котрим най Бог ужичить як найдовшого віку. Питаємо ся, чи маємо тих чесних патріотів для того ненавидіти, що вони священиками? І. В.

п у к и і замітив »цікаві тут слова etc.« Тим часом показав тою своєю »дотепністю«, що зовсім не зрозумів тих стихів: п у к и значить: пучки, кінці пальців (іменно їх спід), брюшки. Оттак:

К р о в ц я п у к и з а л и в а є
єсть зовсім добре, а зовсім безтолково було би змінити на »пути« або як п. Іван Франко пише: „путі“*) Так то чудесне слово „замість“ нічо не допомогло і не покрило незнання п. Івана Франка. Пропонована поправка п. Івана Франка лише би попсовала всю поезию цілого стиха, котрий дише чистотою і легкою понятністю.

*

Так пізнали ми доволі п. Івана Франка. Зарозумілість така, якої не найдете безпечно в цілій Галичині, охота блестіти, охота всіх тих, котрі єму видають ся небезпечними ри-

**) Русалка Дністрова. У Будимі 1837. Думи і думки. ч. 11. стор. 26. стих 6. — Pauli. Pieśni ludu ruskiego w Galicyi. 1839. Імовірно Жегота Паулі відписав сю пісню з „Русалки Дністрової“, котра книжка в той час була за-пречена, ото-ж в книгарнях нігде не можна було її дістати. I. B.

***) В горах і на Угорщині говорять: т а п у т ь, genit. тої путі, на Україні: т о й п у т ь, genit. того путі, де куд а: того путі. I. B.

валями, опаплюжити, споневіряти, если тільки думає, що те єму до єго ціли придасть ся. Правда, кількох не спаплюжив доси: то ті, що єму з різних причин без'умовно і сліпо клонять ся, або ті, котрих він вправді сердечно ненавидить, але на разі не сміє їх чіпати (Василь Стефаник). Радби всіх критикувати і обсміяти; тим часом в єго письмах найдете споро виразів польських а декуда і московських а також і шкودливих, зле утворених неологізмів. І так находимо у него: обалити (oba-
lić, обвалити), нічтожність (ничевість; понеже в малорускім нема слова: нічто, то не може бути: нічтожність), тільки моци (тільки сили), гавронів (gawronów, гайворонів), згуки (звук), відгук (відзвук, відгомон), радця (совітник, радник), видівня (видно́), змрік (смерк, сумерк), природник (przyrodnik, природовець; природник вже Нечуєм ужите в значеню: побудка природна), природничий (przyrodniczy, природописний), цьоця (тетя); чеська нація справедливо може бути горда на такого поета (Л. Н. В. 1900. XII. за грудень стор. 169.) може гордити ся таким поетом, може бути горда з такого поета — із новоутворених: унимність, одноманітний, різнома-
нітності і пр. — і в граматиці такий же хват: безсоромністи, але: можливости не: можливі-
сти і пр. пр.

В многих злядах проявляє п. Іван Франко більший талант на примір в повістях, як в образках з життя робітників бориславських і пр. Натомісць стихи пише инколи досить слабi; але нераз удасть ся єму написати і стих добрий, однак з того не впливає, щоби він мав право паплюжити всіх тих стихописців, котрі єму не по нутру, бо они не суть великими поетами.

І п. Іван Франко не єсть великим поетом, а предся дуже немудро би було порікати єго за те, що пише стихи. Найпише, коли має охоту. З єго праці таки буде хоть в части користь для нашої літератури. І в инших літературах бувають добрі поезії, котрі приносять загалу пожиток, хоть їх авторів годі уважати великими поетами. Новішими часами п. Іван Франко розстрілив своє діланє на дуже розличні (або як стережучись неольогізмів каже: ріжноманітні) поля, всюди хотів би бути першим, що таки єму не вдає ся; через те роздроблюване своєї діяльності він ослабив свою силу а zarazом збільшив і без того свою велику зарозумілість думаючи, що о всім може говорити. Тож найстратить огидну буту своєго серця, найхристияньска покора і скромність поселить ся в єго груди, най старає ся ставати все совершенішим, а тогді Господь на него сил и зліє мног. Виравді не буде всего знати ні-

коли, не в однім вже помилить ся, але в кождім случаю буде єго діланє огляднїйше і не опротивіє нікому.

*

»Дивне се людске серце! Найбільше щастє, найбільшу розкіш бачить в тім, щоб задати другому болючий удар, зробити його нещасливим, відібрати йому віру в людей і надію на лїпше«. Так пише п. Іван Франко в одній із своїх повістей. Понайбільше оно так буває. Рідко однакож лучають ся і виєми. До таких рідких виємів належу я. Я ніколи не тїшив ся і тепер не тїшу ся з нещастя другого. Віру до людей я втратив дуже рано сиротою міряючи сьвіт і живучи в дуже прикрих обставинах а надії я не покладав ні на кого, яко сирота від юних лїт і не мав покладати на кого. Бога візвавши на поміч я працював за молоду усильно, а все, що маю, лише власній завдячую праці. В житю я стрічав майже завсїгда неприхильних людей; перед ними я не уступав, однакож не старав ся їм шкодити. Плюнув — тай тільки. І в заводї літератскім я стрічав подібне, як в твердій прозі життя. Однакож я не унивав, коли народовці okaza-лись менї не конче привітливими, я не скаржив ся і не обрушував, лише втягнув ся в себе і працював тихо дальше. Навіть коли вдруге я вернув до Львова і з початку трохи більше горнув ся до наших народовців, вскорі

переконавши ся, що они раді видумують байки і оповідають їх наче незбиті факти, я відсунув ся, і хоть не перестав дальше працювати, таки держав ся осторонь а працював в обранім зачерку витревало і чесно. А хоть і бачив в близшім окруженю нещирість і утаєну зависть, таки не підносив ради того галасу, бо не хотів незгодою ослаблювати нашої сили. П. Івану Франку я все давнійше простив, і колиб він новішими роками не зачіпав мене, був би мовчав до гробу. Та коли він укріпивши свою позицію в Науковім Товаристві ім. Шевченка, взяв виступати против мене, свого бувшого професора, так як перед 30 літами, я рішив ся проговорити і виказати всі єго „чесні“ вчинки. Довідавши ся, що я працюю коло висшого курсу зоології, він ніби то „безсторонний“ критик в Л. Н. В. р. 1901. (дивним дивом я добачив се доперва при кінци 1902. р.) згадав про »Денницю« як про »стухлятину«, щоби мене під час ладження моєї книжки, оскільки мож, як він думав, звеохотити; р. 1903. він згадав в записках Наукового Тов. ім. Шевченка злосливо про мій »Одвіт п. О. Партицкому etc.« саме перед сороклітєм моєї літературної праці, а 1905. р. в »Літ. Наук. Віст.« в статі незвичайно грубіянській, простачій і брехливій напав мене порікаючи мою брошуру: »Правда в очи коле« — а дальше р. 1906. виступив против печатаня

зоології (розуміє ся, він „нічого“, тільки виділ Товариства ім. Шевченка так ухвалив!), чим заподіяв шкоду властиво не мені, бо мені з випечатання зоології не вишла б жадна користь, а народній справі, котра від пустого говорення про »український університет« не зискує нічого. То новіші затії п. Івана Франка. Щоби своїй злосливій роботі надати якусь підставу, голосить п. Іван Франко, що я нічиїх заслуг не оціняю, що я нікого не виджу, окрім себе і таке инше, що все віднести би хиба до него самого. Сучасною критикою, до того ще визиваючою, я не займаю і не займав ся. Єсли звернув в своїх фейлетонах увагу на невдалі вирази, уживані декуди в наших письмах, то ніколи не нападав лично наших писателів; сказав по просту ті а ті вирази уважаю за злі, можете мої уваги прийняти або ні. Тим я о ціле небо ріжню ся від гуртковців, котрі критикуючи під зглядом язовим не раз дуже несправедливо, личне нападають авторів, а свої часто так дуже схилені мніня, подають яго єдино можливі. Впрочім для якої ціли я мав би критикувати злобно наших людей? Очевидно тут ціль переважно материяльна має ся на оці; додатково також має вагу загальна власність »людського серця«. Я відтягнув ся від всего, лише не від праці, з котрої для мене користи ніякої. А може у мене які пляни високі і тайні?

Маючи 62. рік і діткнений до того тяжкою хворобою чи можу мати для себе надії великі?

Для мене се не велика приємність тепер, що так скажу, перед гробом картати свого бувшого ученика, которого я в своїм часі вів з такою любовю. Ледви можу се повірити, що мій давний ученик, которого також і трох синів учив, виступив против мене так негідно і так брехливо, та що в засліпленій люті, бачучи лише своє власне я, споневірів загальне добро народне а навіть звичайну людяність.

Ві Львові 17. серпня 1907.

Поправка:

Стор. 11. стих 20. з гори місто: Ширенв
атеїзму людом має бути: Ширенв атеїзму ме-
жи людом

Стор. 34. стих 4. з гори місто: які має
бути: як і.

Стор. 79. стих 4. з долини місто: Котля-
ревского має бути: Котляревського.

Стор. 89. стих 13. з гори місто: завсїгда
має бути: завсїгди.

Стор. 111. стих 5. з долини місто: сьвід-
чить має бути: свідчить.

МУЗЕЙ І. ФРАНКА	
W KB	26049
W IH	
ГРУПА	Ku

МУЗЕЙ І. ФРАНКА	
W KB	26049
W IH	13086
ГРУПА	КН

